

3. Prudentieel toezicht

3.1 Wijze van uitvoering van het prudentiële toezicht

3.1.1 Algemene organisatie

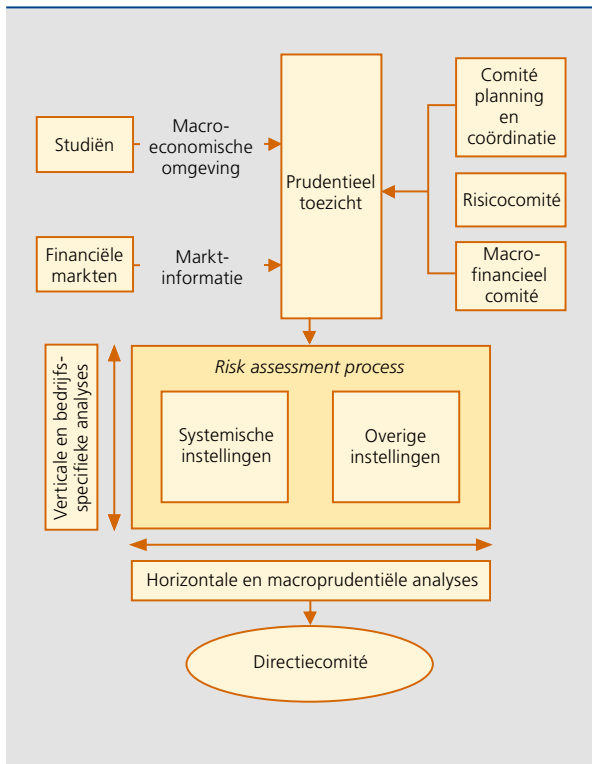
Door de invoering van het 'twin peaks'-model en de integratie van het prudentiële toezicht in de Bank konden nieuwe accenten worden gelegd, waarbij werd gebruikgemaakt van de synergiemogelijkheden met andere diensten van de Bank. Als gevolg van de financiële crisis leek het noodzakelijk het toezichtmodel bij te sturen. De klassieke opdeling in microprudentieel toezicht op individuele financiële instellingen, enerzijds, en macroprudentieel toezicht gericht op het bewaren van de financiële stabiliteit, anderzijds, had tijdens de financiële crisis haar grenzen getoond. Dat onderscheid begint te vervagen, zowel in de opvolging als in de prudentiële reglementering. Inzake risicoanalyse zorgen de verwevenheid tussen instellingen en financiële markten en de specifieke rol van de systeembanken in de besmettingsverschijnselen voor een sterke wisselwerking tussen de micro- en macroprudentiële dimensie. Wat de regelgeving betreft, werden in het nieuwe Bazel III-raamwerk, in beginsel een instrument voor het toezicht op individuele instellingen, ook macroprudentiële instrumenten opgenomen, zoals de contra-cyclische buffer (*countercyclical capital buffer*), die de autoriteiten moeten kunnen aanwenden om de financiële stabiliteit te waarborgen. Het verlangen om het micro- en het macroprudentiële toezicht beter op elkaar af te stemmen, was dan ook één van de belangrijkste drijfveren om de organisatie van het toezicht te hervormen, zowel op Belgisch als op Europees niveau.

De financiële crisis heeft aanleiding gegeven tot een enorme toevloed aan nieuwe regelgevende initiatieven (die uitgebreid worden toegelicht in hoofdstuk 2.2), die op alle onderdelen van het prudentiële toezicht fundamenteel hebben ingewerkt. Vooral internationale fora moedigden sterk maatregelen aan die tot een intensiever, efficiënter en meer betrouwbaar prudentieel toezicht leiden. Een goed voorbeeld daarvan is het rapport van het Comité voor de Financiële Stabiliteit (*Financial Stability Board – FSB*) van november 2010 over de intensiteit en doeltreffendheid van het toezicht op systeemrelevante financiële instellingen (SFI's)⁽¹⁾. In oktober 2011 heeft de FSB een opvolgingsverslag gepubliceerd met bijkomende aanbevelingen inzake het toezicht op SFI's⁽²⁾.

De Bank heeft zich op die aanbevelingen gebaseerd om de organisatie van het prudentiële toezicht aan te passen. Naast de organisatorische aanpassingen ten gevolge van de overgang naar het 'twin peaks'-toezichtmodel, heeft ze gezorgd voor continuïteit in de uitoefening van het toezicht en de door haar gehanteerde jurisprudentie. De medewerkers van de voormalige Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA) die in de Bank werden geïntegreerd, stonden hiervoor garant. Het zogenaamde 'vier-ogen'-principe lag ten grondslag aan de organisatie van het prudentiële toezicht in de Bank. Dit model steunt op de combinatie van een verticale en een horizontale benadering. De verticale analyses worden uitgevoerd door de operationele toezichtteams, die de onderneming als geheel beoordelen en het toezicht op basis van een risicoanalyse en een controleplan per instelling coördineren. Daarnaast zijn de horizontale analyses, van de gehele sector en van elke risicosoort afzonderlijk, gericht op het identificeren van risico's en kwetsbaarheden vanuit een transversaal standpunt. Op die wijze dragen deze analyses bij tot de beoordeling van het risicoprofiel van elke individuele instelling, omdat ze het mogelijk maken de complexiteit van het financiële bedrijf beter te

(1) *Intensity and Effectiveness of Systemically Important Financial Institution (SIFI) Supervision.*

(2) Zie de website www.financialstabilityboard.com.

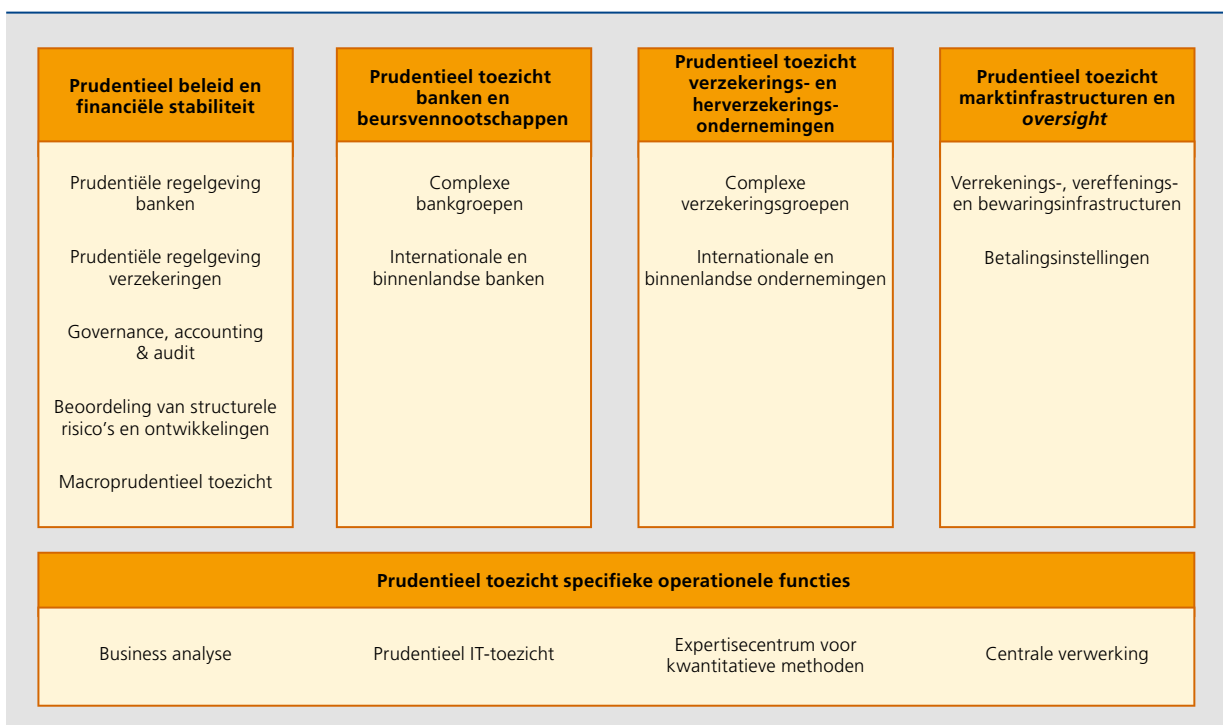

vatten. Dit geïntegreerde risicobeoordelingsproces wordt bovendien ondersteund door de andere entiteiten van de Bank die ten behoeve van het prudentiële toezicht hun expertise inzake macro-economische analyse of kennis van de financiële markten ter beschikking stellen.

De dienst Prudentieel beleid en financiële stabiliteit stipfelt het toezichtbeleid uit, brengt de kwetsbaarheden, waaronder de systeemkritische, in kaart en verricht horizontale analyses van de sector en van de verschillende risicosoorten en hun onderlinge interacties. Deze dienst is verantwoordelijk voor de horizontale dimensie van het toezicht.

Het operationele toezicht wordt uitgeoefend door de drie autonome diensten die belast zijn met het toezicht op respectievelijk de banken en beursvennootschappen, de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen en de marktinfrastructuren. Die diensten zijn verantwoordelijk voor de verticale dimensie van het toezicht. Een vijfde dienst is belast met transversale operationele functies ten behoeve van de andere operationele diensten. Deze houdt met name toezicht op de IT-systemen van financiële instellingen en valideert de interne modellen die banken en verzekeringsondernemingen hanteren voor de berekening van de kapitaalvereisten.

Om het nieuwe toezichtmodel efficiënt te doen functioneren, werden binnen de Bank drie overlegfora opgericht. Het eerste is een comité voor de planning en coördinatie van het prudentiële toezicht, dat moet zorgen voor een goede operationele organisatie van het prudentiële toezicht, het tweede is een risicocomité, dat vooral de risicoanalyses aanstuurt, toeziet op de coherente toepassing van de regelgeving en de interactie organiseert tussen de micro- en macroprudentiële

dimensie van het toezicht en het derde, ten slotte, is een macrofinancieel comité, dat als opdracht heeft de interactie tussen de prudentiële en de andere macro-economische en financiële bevoegdheden van de Bank te regelen.

3.1.2 Toezichtmethodologie

De Bank heeft een reeks instrumenten ingevoerd om het risicoprofiel van elke instelling te identificeren en te preciseren hoe de kapitaalvereisten van de tweede pijler van het Bazelaamwerk worden bepaald. Deze instrumenten zullen in de komende periode worden aangewend voor de uitoefening van het banktoezicht. Na de aanpassing ervan aan de specifieke noden van de verzekeringssector en rekening houdend met het nieuwe Solvency II-raamwerk, zullen ze worden uitgebreid naar het toezicht op de verzekeringen.

De tweede pijler van de Bazel II-akkoorden, die opgenomen is in Titel XII van het reglement van de Bank van 15 november 2011 op het eigen vermogen van de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen, beschrijft het prudentiële toezichtproces dat moet worden gezien als een geïntegreerd instrumentarium dat zijn grondslag vindt in, enerzijds, de verplichting voor de betrokken instelling om een intern kapitaalbeoordelingsproces uit te werken, en om kapitaaldoelstellingen vast te leggen die aansluiten bij haar risicoprofiel en bij de kwaliteit van haar interne controles (*Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP*) en, anderzijds, de verplichting voor de betrokken toezichthouder om de toereikendheid en de kwaliteit van het eigen vermogen van de instellingen te beoordelen op grond van hun risicoprofiel, en om, waar nodig, in te grijpen via de diverse beschikbare prudentiële maatregelen (*Supervisory Review and Evaluation Process – SREP*).

De rol van de toezichthouder zal er dus in bestaan om, enerzijds, toe te zien op de kwaliteit van het risicobeheer en van de interne controle bij de instellingen en, anderzijds, na te gaan of het proces tot vaststelling en beoordeling van hun kapitaaltoereikendheid te allen tijde passend is. Beide prudentiële doelstellingen zijn nauw verbonden en moeten de dialoog tussen toezichthouders en instellingen bevorderen zodat snel een toereikende oplossing kan worden gevonden wanneer een tekortkoming wordt vastgesteld.

Om het ICAAP van een instelling te kunnen beoordelen, met inbegrip van de toereikendheid van haar eigen vermogen, moet de toezichthouder zich een oordeel kunnen vormen over de volgende elementen :

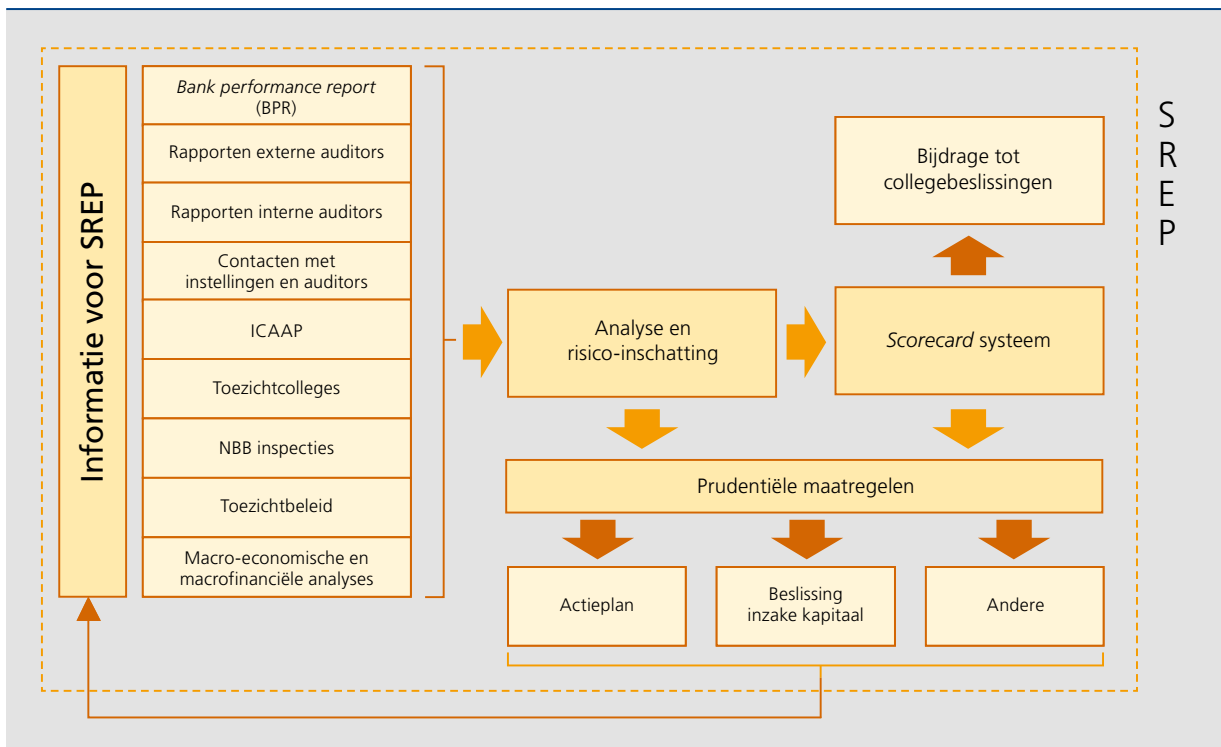
- het niveau van blootstelling van de instelling aan alle zichtbare risico's (identificatie van haar risicoprofiel);
- het passende karakter en de betrouwbaarheid van de interne controle en het ICAAP-proces van de instelling;
- de toereikendheid van het eigen vermogen van de instelling;
- de kwaliteit van het eigen vermogen van de instelling, waarbij de toezichthouder ook moet kunnen nagaan of kapitaal voor de instelling het meest aangewezen middel is om zich tegen eventuele kwetsbaarheden te beschermen.

Het SREP moet coherent worden gestructureerd voor alle instellingen, ongeacht hun profiel, strategie of beheermiddel. Het vermogen om alle relevant geachte informatie te verzamelen en te controleren alsook om de risicoanalyseprocedures te verifiëren, dat in belangrijke mate gesteund is op de bevindingen van de door de Bank *on-site* uitgevoerde inspecties, vormt de sleutel voor het behoud van de kwaliteit en van de coherentie van de prudentiële beoordeling. Dit vereist een doeltreffend risicoanalysesysteem dat kan fungeren als prudentieel instrument om de aanwending van de prudentiële middelen te organiseren, zoals de planning en de bepaling van de prioriteiten, en om de risicobeoordelingen uit te voeren, te formaliseren en te beheren. Het levert de structuur en de opeenvolgende stappen van het proces om het risicoprofiel van de instellingen te bepalen. Het prudentiële beoordelingsproces, SREP, bestaat uit vier etappes :

- verzameling van relevante informatie;
- analyse en inschatting van het risicoprofiel;
- samenvatting van de analyses en uiteindelijke bepaling van het risicoprofiel (*scorecard system*);
- vastlegging van de prudentiële maatregelen.

De ontwikkeling van het reglementaire prudentiële kader en de implementatie van de Bazel II-akkoorden, en in het bijzonder de tweede pijler daarvan, vormden een goede gelegenheid voor de herziening en modernisering van het instrument voor risicoanalyse.

Hoewel de belangrijkste doelstellingen van het vorige instrument voor risicoanalyse, namelijk de bepaling van het risicoprofiel van een instelling, de vaststelling van de prioriteiten op prudentieel vlak en de uitstippeling van het controleplan, ongewijzigd zijn gebleven, werd bijzondere nadruk gelegd op de integratie en de formalisering van de analyse- en controlewerkzaamheden. Zodoende vormt het nieuwe instrument, de zogenaamde *scorecarding*, de basis voor een gestructureerde dialoog met zowel de betrokken instellingen als hun erkende commissarissen en de andere bevoegde toezichthouders, met name in het kader van de colleges van toezichthouders.

In het nieuwe instrument voor risicoanalyse worden de prudentiële prioriteiten vastgesteld aan de hand van de volgende drie elementen: het belang van de instelling en van haar activiteiten voor het Belgische financiële stelsel, de kwaliteit van het aandeelhouderschap van de instelling en haar risicoprofiel. Aan elk van deze elementen wordt een score toegekend, respectievelijk de impactscore, de score 'aandeelhoudersondersteuning' en de risicoscore. De risicoscore van een instelling wordt bepaald uitgaande van vier basisblokken: de algemene toestand van de instelling zoals haar deugdelijk bestuur en haar financiële positie; de transversale controle- en ondersteunende functies zoals interne audit-, *compliance*- en risicobeheerfunctie; de risico's eigen aan de activiteiten van de instelling en het interne beoordelingsproces van de instelling inzake haar kapitaalbehoeften (ICAAP).

De eerste fase van de uitvoering had betrekking op de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen, en werd afgesloten met de ingebruikname van de toepassing in juni 2009. De *scorecarding* wordt vanaf 2012 uitgebreid voor toepassing op de verzekeringsondernemingen.

De *scorecarding* is zodanig ontworpen dat ook kan worden voldaan aan de voorschriften van de Europese Bankautoriteit (*European Banking Authority* – EBA) voor de gezamenlijke analyse van de risico's van grensoverschrijdende instellingen, zoals bepaald in artikel 129 (3) van de Europese Richtlijn 2006/48/EG betreffende de toegang tot en de uitoefening van de

werkzaamheden van kredietinstellingen. Op basis van dit artikel en van de voorschriften van de EBA heeft de Bank haar beleid en methodologie ontwikkeld voor de beoordeling van de solvabiliteit van de kredietinstellingen. In dit verband bepaalt de Europese richtlijn dat de betrokken toezichthouders gezamenlijk beslissen over de toereikendheid van de solvabiliteit van de grensoverschrijdende kredietinstellingen, zowel op het geconsolideerde niveau van de moederonderneming als op het niveau van de afzonderlijke entiteiten binnen de groep. Bij deze beoordeling moet rekening worden gehouden met het resultaat van de risicoanalyse dat voortvloeit uit de *scorecarding* en met het passende karakter van het beleid en van het interne proces van de instelling voor de beoordeling van de toereikendheid van het eigen vermogen, ICAAP. In dit verband heeft de Bank aan verschillende instellingen te kennen gegeven dat zij eigen vermogen dienen aan te houden voor een hoger bedrag dan het minimum dat vereist is op grond van de eerste pijler. Dergelijke beslissingen werden tot nu toe geformuleerd in de vorm van een zogenaamde eigenvermogensratio *sensu stricto* of Tier 1.

Om de minimumkapitaalvereiste van een kredietinstelling te bepalen, met name in het kader van artikel 129 (3), beoordeelt de Bank de volgende drie elementen. Vooreerst wordt het ICAAP-proces van de kredietinstellingen beoordeeld. Overeenkomstig de bepalingen van het eigenvermogensreglement van de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen wordt van elke kredietinstelling verwacht dat zij een volledige analyse

uitvoert van haar risico's, die risico's voorzichtig genoeg kwantificeert en een beleid uitstippelt met betrekking tot de toereikendheid van haar kapitaal. De Bank beoordeelt het passende karakter van dit beleid en van de risicokwantificering. Wanneer er voor de risicometing gebruik wordt gemaakt van economisch-kapitaalmodellen, gaat bijzondere aandacht uit naar de diversificatie-effecten die door de instelling in aanmerking worden genomen of naar het feit dat het kapitaalbedrag dat voor de dekking van de kredietrisico's, marktrisico's en operationele risico's wordt angewend, zoals gemeten door de instelling, niet kleiner is dan de minimumeigenvermogensvereiste voor die risico's. Wat de berekening betreft van het interne kapitaal dat gebruikt wordt in het kader van het ICAAP-proces, verwacht de Bank van de instellingen dat zij enkel de bestaande kapitaalbestanddelen in aanmerking nemen die de verliezen kunnen dragen, ervan uitgaande dat de instelling haar bedrijf zal voortzetten (*going concern*). Het tweede element dat wordt beoordeeld zijn de resultaten van de stresstests die door de kredietinstellingen zijn uitgevoerd. Eén van de doelstellingen van de stresstests bestaat erin na te gaan of de instelling in staat is om de door de Bank opgelegde minimale solvabiliteitsvereisten na te leven en haar belangrijkste activiteiten voort te zetten in periodes van recessie. De resultaten van de stresstestoefeningen die door de EBA werden uitgevoerd, dienen als referentiebasis voor de instellingen die eraan deelnemen. Ten slotte worden de resultaten van de beoordeling van de risico's die verbonden zijn aan de activiteiten van de kredietinstellingen onderzocht. In het kader van de *scorecarding* kwantificeert en beoordeelt de Bank alle risico's waaraan de instelling is blootgesteld. Bij de kwantificering van de kredietrisico's, marktrisico's en operationele risico's wordt voornamelijk uitgegaan van de minimumeigenvermogensvereisten volgens de eerste pijler. De Bank houdt ook rekening met een aanvullend kapitaalbedrag om de risico's op te vangen die niet – of niet correct – worden gedekt door de minimumeigenvermogensvereisten en in het bijzonder het concentratierisico, het aan de niet-handelsactiviteiten verbonden algemene renterisico en het strategische risico (*business risk*) van de instelling. Bij haar beoordeling houdt de Bank ook rekening met de kwaliteit van het beheer, de rentabiliteit en de mogelijke steun van de aandeelhouders van de betrokken instelling.

3.1.3 Opvolging van de binnenlandse systeemrelevante instellingen

Een van de lessen die werd getrokken uit de in 2007-2008 uitgebroken financiële crisis, was dat de toezichthouders niet over de juiste instrumenten beschikten om de

solvabiliteitsproblemen van grote financiële instellingen aan te pakken. Hierdoor zagen heel wat regeringen zich genoodzaakt in te grijpen om grote noodlijdende instellingen te redden, omdat ze een ineenstorting van het financiële stelsel wilden voorkomen.

De crisis heeft aldus het probleem van de SFI's onder de aandacht gebracht. Dat zijn instellingen waarvan het faillissement een grote weerslag zou kunnen hebben op het financiële stelsel. Financiële instellingen die op wereldschaal niet systeemrelevant zijn, kunnen dat echter wél zijn op regionaal, bijvoorbeeld Europees of Amerikaans, of nationaal vlak. Het faillissement van die instellingen zou grote kosten teweegbrengen voor zowel regionale als nationale financiële stelsels, wat de overheid ertoe zou kunnen nopen in te grijpen om het faillissement te vermijden, met het *moral hazard*-risico als resultaat. Bijgevolg proberen veel regionale en nationale autoriteiten te bepalen welke financiële instellingen lokaal systeemrelevant zijn, met behulp van methodologieën die vergelijkbaar zijn met de op wereldschaal uitgewerkte methodes.

In België heeft de Bank een methodologie ontworpen die, overeenkomstig het internationale kader, gebruik maakt van indicatoren inzake grootte, vervangbaarheid en verwevenheid, maar dan met het binnenlandse financiële stelsel als referentiepunt voor die metingen. De vervangbaarheidsindicatoren weerspiegelen de markt-aandelen van de activiteiten in verschillende sectoren van het Belgische financiële stelsel, terwijl de verwevenheidsindicatoren worden gehanteerd om te beoordelen in welke mate financiële instellingen significante verplichtingen hebben tegenover hun tegenpartijen op het Belgische grondgebied. Omdat het daarnaast moeilijk is de systeemrelevantie te meten en bepaalde gegevens ontoereikend zijn, bepaalt de methodologie om binnenlandse systeemrelevante financiële instellingen te identificeren dat die kwantitatieve indicatoren moeten worden aangevuld met een kwalitatieve beoordeling door de toezichthouder.

Krachtens de organieke wet van de Bank moet deze laatste bepalen welke financiële instellingen op binnenlands vlak systeemrelevant zijn en moet zij die instellingen daarvan op de hoogte brengen. Deze moeten de Bank dan alle geplande strategische beslissingen meedelen en als deze van oordeel is dat de financiële instelling een onaangepast risicoprofiel heeft of wanneer de strategische beslissing een negatieve weerslag kan hebben op de stabiliteit van het financiële stelsel, kan zij aan de betrokken instelling specifieke maatregelen opleggen. In sectie 2.1.2 worden de overige bevoegdheden van de Bank ten aanzien van deze binnenlandse SFI's besproken.

De FSB beveelt aan dat mondiaal systeemrelevante financiële instellingen ook een aantal maatregelen opgelegd krijgen die hen veerkrachtiger moeten maken en die bijgevolg de kans op zware problemen of een faillissement verkleinen. Deze maatregelen omvatten onder meer een versterkt toezicht, de verplichting om het vermogen tot het opvangen van verliezen te vergroten, het opstellen van herstelplannen, waarin instellingen mogelijke antwoorden formuleren en evalueren voor een aantal ernstige scenario's inzake solvabiliteits- of liquiditeitsschokken, en door de overheid opgestelde resolutieplannen met opties om de financiële instelling indien nodig op een behoorlijke manier te kunnen ontbinden, waarbij het aangewende overheidsgeld minimaal blijft en de weerslag op het financiële stelsel zo beperkt mogelijk wordt gehouden.

Het opstellen van herstel- en resolutieplannen wordt op internationaal vlak gecoördineerd. Momenteel werken de autoriteiten in verscheidene G20-landen, in het kader van de FSB, samen met hun voornaamste grensoverschrijdende kredietinstellingen herstelplannen uit. Ook de conclusies van de Europese Raad van 10 mei 2010 inzake crisispreventie, -beheer en -oplossing roepen op tot een Europese coördinatie voor de herstel- en resolutieplannen.

In België overlegt de Bank met de binnenlandse SFI's om hen te begeleiden bij de uitwerking van hun eigen herstelplan en heeft ze daartoe een proefproject opgezet met richtlijnen die nader aangeven hoe een dergelijk plan moet worden opgesteld. Het herstelplan strekt ertoe de maatregelen vast te stellen die een kredietinstelling kan nemen om het hoofd te bieden aan een belangrijke solvabiliteits- of liquiditeitsschok. Dat door de kredietinstelling zelf opgestelde plan moet de maatregelen bestuderen die de kredietinstelling kan treffen in een reeks extreme scenario's en die haar in staat zouden stellen om haar situatie recht te zetten. Dat plan, dat ervan uitgaat dat de overheid niet ingrijpt, moet ultieme maatregelen bevatten, zoals de afstand van activa of van belangrijke activiteiten. Daarnaast werden de Belgische overheden uitgenodigd om de vergaderingen bij te wonen van de *Crisis Management Group* van de instellingen waarvoor de Bank host-toezichthouder is. Op die vergaderingen werden bepaalde elementen van die plannen voorgesteld. Het resolutieplan van zijn kant, beoordeelt de mogelijkheden waarover de autoriteiten beschikken – en ook de belemmeringen voor de uitvoering ervan – om een bancaire crisis te kunnen beheren voor het geval dat het herstelplan niet in staat zou blijken de gezondheid van een kredietinstelling te herstellen. De in het resolutieplan overwogen opties zijn gericht op een ordelijke afwikkeling van een crisis. De werkzaamheden aan de resolutieplannen werden uitgesteld in afwachting van de Europese ontwikkelingen met betrekking tot het kader van de

crisisbeheersing, die een grote invloed zullen hebben op de maatregelen die de overheden kunnen nemen om een bankcrisis te beheersen.

3.1.4 Specifieke operationele functies inzake prudentieel toezicht

In het kader van de reorganisatie van het prudentiële toezicht werd een aantal transversale functies in een nieuwe dienst in de Bank samengebracht, namelijk het prudentiële IT-toezicht, de analyse van de kwantitatieve methodes, de centralisatie van de verwerking van bepaalde vergunningen en van *fit and proper* en de *business* analyse functie.

Het prudentiële IT-toezicht heeft tot doel een transversale analyse te verrichten van de IT risico's die de financiële instellingen lopen. Die controle wordt hoofdzakelijk uitgevoerd via inspecties ter plaatse, om het beheer, de continuïteit, de beveiliging, de controlevoorwaarden en, in voorkomend geval, de uitbesteding van de IT-systemen te beoordelen. De gehanteerde referentiekaders berusten onder andere op internationaal aanvaarde standaarden, zoals de ISO-normen. Als gevolg van de integratie van het prudentiële toezicht in de Bank worden die expertise en middelen ook ter beschikking gesteld voor het *oversight* van de Bank, dat belast is met het toezicht op de betalings- en effectenvereffeningsinfrastructuren. In het kader van de colleges van toezichthouders van de grote internationale groepen waarvoor de Bank home-toezichthouder is, werden in 2011 voor het eerst ook op informatietechnologie gerichte vergaderingen belegd met de IT-toezichtspecialisten van de belangrijkste buitenlandse host-toezichthouders.

Daarnaast vervult de Bank sinds begin 2011 een actieve en vooraanstaande rol binnen de werkgroep van de Europese Centrale Bank (ECB) betreffende de beveiliging van onlinebetalingen, die rapporteert aan het *SecurePay* Forum van de ECB. Die werkgroep legde zich vooral toe op de ontwikkeling van *sound practices* voor de beveiliging van banktransacties via het internet ten behoeve van de toezichthouders van het eurogebied en op de analyse van de diverse, met dergelijke transacties samenhangende bedreigingen.

Net als de vorige jaren ging in 2011 bijzondere aandacht naar het toezicht op de continuïteit en betrouwbaarheid van de IT-dienstverlening en de beveiliging van de interne IT-platformen van de bank- en verzekeringsgroepen waar diepgaande reorganisaties plaatsvonden. Na een periode van twee jaar zonder enige fraude in België, vestigde een opflakking van de *e-banking* fraudes in 2011 opnieuw

de aandacht op het toezicht op de beveiliging van de *e-banking*diensten van de Belgische financiële instellingen. In dit kader werkt de Bank nauw samen met de Belgische federatie van de financiële sector (Febelfin) en de Computer Crime Unit van de federale politie om de fraudes tegen te gaan of aan banden te leggen. Algemeen kan worden gesteld dat de Belgische *e-banking*diensten, net als de voorgaande jaren, op internationaal vlak zeer hoog scoren qua beveiliging. Gelet op de inventiviteit van de criminelen om steeds nieuwe fraudetechnieken te ontwikkelen en aan te wenden, blijft waakzaamheid aan de orde.

De analyse van de kwantitatieve methodes is erop gericht grondig de modellen voor risicobeoordeling en -meting te onderzoeken die worden gebruikt in de verschillende sectoren (verzekeringen en banken, alsook marktinfrastructuren) en voor alle risicotypes (risico's leven en niet-leven, marktrisico, kredietrisico, operationeel risico, enz.). Daartoe beoordeelt de Bank de passendheid van de kwantitatieve aspecten van het risicobeheer, hoofdzakelijk via controles ter plaatse, waarbij in deze technieken gespecialiseerde auditors samenwerken met algemene auditors, die de meer kwalitatieve aspecten beoordelen. Hoewel die controles ter plaatse inzake kwantitatieve methodes opgenomen zijn in de klassieke auditopdrachten, spitsen ze zich toe op validaties van de interne modellen die door de instellingen onder toezicht kunnen worden gebruikt om het niveau van hun reglementaire eigenvermogensvereisten te bepalen. De nieuwe wetgeving met betrekking tot het toezicht op de kredietinstellingen en de verzekeringsondernemingen voorziet immers in toenemende mogelijkheden om door de toezichthouder erkende interne modellen te gebruiken, in plaats van de meer forfaitaire standaardmethodes.

In 2011 werd, voor wat de verzekeringssector betreft, voorrang gegeven aan de voorbereiding van de inwerkingtreding van de Solvency II-regeling, die het eveneens mogelijk zal maken interne modellen te gebruiken om het niveau van de reglementaire eigenvermogensvereisten van verzekeringsondernemingen te bepalen. Daartoe heeft de Bank haar knowhow en haar methodologie voor de controle van die modellen verder ontwikkeld, onder meer via een algemeen overzicht van de modellen voor de risico's niet-leven (inclusief natuurrampen), een horizontale analyse van de techniek van de *replicating portfolios* en een grondiger onderzoek naar de *economic scenario generators*. Er werden opdrachten uitgevoerd met betrekking tot de *pre-application* van de interne modellen in het kader van Solvency II, alsook ter uitvoering van de bepalingen die vrijstelling verlenen voor een bijkomende provisie voor het renterisico op

levensverzekeringen met gewaarborgde rente en op verichtingen inzake arbeidsongevallen.

Er wordt bijzondere aandacht besteed aan het *level playing field* in Europa met behulp van de informatie die werd verkregen door deel te nemen aan een informele werkgroep van kwantitatieve experts binnen de Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (*European Insurance and Occupational Pensions Authority – EIOPA*) en door verscheidene opdrachten uit te voeren in samenwerking met andere Europese toezichthouders.

Voor de banksector werd in 2011 een groot aantal dossiers met betrekking tot interne modellen voor kredietrisico (*internal ratings-based – IRB*) ingediend. Het gaat om nieuwe modellen, de opvolging van in het verleden opgelegde bepalingen en voorwaarden of de uitbreiding naar een Belgische dochteronderneming van op groepsniveau gehanteerde modellen.

Verscheidene opdrachten hadden ook betrekking op de marktactiviteiten, onder meer als gevolg van de nieuwe richtlijn (*Capital Requirements Directive – CRD III*), die de verplichting oplegde om tegen eind 2011 nieuwe modellen te ontwikkelen voor andere risicotypes (*stressed VaR*, *incremental risk charge* en *comprehensive risk method*). De Bank heeft zich bovendien voorbereid op de invoering van de regelgeving betreffende het tegenpartijrisico (*credit valuation adjustment*) die eind 2012 van kracht wordt. Ten slotte werden andere opdrachten uitgevoerd met betrekking tot het economische kapitaal en het operationele risico.

Sinds 1 april 2011 verwerkt de Bank op een gecentraliseerde en transversale wijze de operationele dossiers van institutionele aard van de ondernemingen waarvan het prudentiële toezicht aan haar werd overgedragen. Daarnaast maakt de totstandbrenging van de omgeving die vereist is voor de nieuwe procedures tussen de Belgische Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (*Financial Services and Markets Authority – FSMA*) en de Bank, ook deel uit van die transversale operationele functies, 'centrale verwerking' genoemd. Die procedures vloeien voort uit het 'twin peaks'-model, waarin een bipolair toezichtmodel werd ingevoerd dat berust op twee toezichthouders die met specifieke taken belast zijn. Meer bepaald omvatten die transversale functies de verwerking van:

- de *fit and proper*-dossiers, die te maken hebben met de professionele betrouwbaarheid op basis van onder meer het niet-overtreden van de financieel relevante wetgeving, zoals vermeld in artikel 19 van de bankwet, en de passende ervaring van de bestuurders van de instellingen die aan het prudentiële toezicht

onderworpen zijn. Bij deze behandeling wordt onder meer gebruikgemaakt van een uitgebreide vragenlijst die de ondernemingen voor hun kandidaat moeten indienen. Er werd gestart met een analyse van de gevolgde procedure, met als doel de verschillende stadia ervan te verbeteren;

- de dossiers voor de kennisgeving van de uitoefening van activiteiten in vrije dienstverlening door aan het prudentiële toezicht onderworpen instellingen uit de Europese Economische Ruimte (EER) en in bepaalde gevallen niet-EER-instellingen;
- de dossiers van de erkende commissarissen en actuarissen;
- de relaties, zoals vragen om advies, communicatie of informatie tussen de FSMA en de Bank in het kader van dossiers van instellingen die aan het prudentiële toezicht onderworpen zijn.

Bovendien is die centrale verwerkingsstructuur *system owner* en informaticacorrespondent voor de informatica-toepassingen van het prudentiële toezicht, waarvoor in 2011 de nadruk lag op het waarborgen van de continuïteit na de overdracht aan de Bank. Die structuur is tot slot het eerste contactpunt, of oriëntatiepunt, van elke aan het toezicht onderworpen instelling die een vergunning aanvraagt.

De *business analyse*, ten slotte, heeft tot doel de processen binnen de verschillende diensten van het prudentiële toezicht door te lichten en desgevallend te verbeteren, door een brug te slaan naar het departement Informatica van de Bank. De focus van die analyses lag in 2011 vooral bij het in kaart brengen van de verschillende informatiestromen, het optimaliseren van het *fit and proper*-proces en het opstellen van gebruikersvereisten voor de vernieuwing van de rapporteringsinstrumenten.

3.1.5 Depositogarantiestelsel en bijdrage voor de financiële stabiliteit

Het koninklijk besluit van 14 november 2008, gewijzigd bij de programmawet van 23 december 2009, heeft een mechanisme ingevoerd van heffingen ten laste van de financiële instellingen in het kader van het depositogarantiestelsel. Het koninklijk besluit van 14 november 2008 stelde, enerzijds, de tegemoetkoming op € 100 000 per deposant en richtte, anderzijds, het Bijzonder Beschermingsfonds voor deposito's en levensverzekeringen op dat wordt gefinancierd met jaarlijkse bijdragen ten belope van 0,31 % van het bedrag van de deposito's die in aanmerking komen voor terugbetaling. Via het artikel 169 van de programmawet van 2009 werd

de jaarlijks in het Bijzonder Beschermingsfonds te storten bijdrage op 0,15 % gebracht.

De sector heeft dat mechanisme betwist en heeft geprobeerd een alternatief voorstel uit te werken. Daarnaast werd bij het Grondwettelijk Hof een beroep tot vernietiging ingesteld, dat zowel betrekking had op de jaarlijkse bijdrage als op het eenmalige toegangsrecht. Met betrekking tot de jaarlijkse bijdrage argumenteerde de eiser dat de heffing op de banken uitsluitend werd berekend op basis van deposito's die worden gedekt door de beschermingsregeling en dat hij derhalve buitensporig zou worden getroffen in vergelijking met de financiële instellingen die zich volledig of grotendeels op een andere manier financieren. Naast die schending, volgens zijn opvatting, van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet betreffende het principe van gelijkheid en niet-discriminatie, riep de eiser ook een schending in van de artikelen 170 en 172 van de Grondwet, op grond waarvan de Koning niet gemachtigd is een essentieel element van een belasting vast te stellen. Hoewel het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat de bijdrage en het toegangsrecht geen belastingen waren maar retributies waarop artikel 172 van de Grondwet niet van toepassing is, heeft het niettemin beslist dat de wetgever het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie dient na te leven. Het Hof heeft in het bijzonder geoordeeld dat rekening moest worden gehouden met het risico dat de overheid effectief dient in te grijpen en dat de deposito's bij een kredietinstelling geen graadmeter voor dat risico vormen en heeft bijgevolg de bepalingen met betrekking tot de jaarlijkse heffing vernietigd. De uitwerkingen van de vernietigde bepaling werden evenwel gehandhaafd tot 31 december 2011 om de wetgever de gelegenheid te geven de bestreden bepaling te wijzigen.

In dat kader hebben de Bank en, vóór haar, het Comité voor Systeemrisico's en Systeemrelevante Financiële Instellingen (CSRSFI) verschillende verzoeken van de Minister van financiën aangaande dit dossier ingewilligd. In een eerste fase heeft het CSRSFI het alternatieve voorstel van de sector bestudeerd. Dat voorstel berustte op een geheel van vaste bijdragen onderverdeeld in drie bestanddelen, namelijk een bijdrage in het kader van het depositogarantiestelsel, een bijdrage voor financiële stabiliteit en een heffing op de financiële activiteiten. De sector stelde voor om de heffingen in het kader van de depositogarantie net als de bijdragen voor financiële stabiliteit te wegen op basis van risicofactoren.

Het CSRSFI gaf de voorkeur aan een tweeledige heffing. Het eerste deel steunt op het depositogarantiestelsel waarvan de bijdragen zouden worden gewogen aan de hand van het risico. Daartoe heeft het CSRSFI zich

uitgesproken ten voordele van een stelsel dat vergelijkbaar is met het systeem dat de Europese Commissie (EC) heeft voorgesteld in het kader van haar voorstel van richtlijn, teneinde het Belgische stelsel nu reeds af te stemmen op de Europese ontwikkelingen. Om rekening te houden met de risico's verbonden aan de financieringsstructuur van de kredietinstellingen en meer bepaald met hun potentiële afhankelijkheid van *wholesale* financieringsmarkten, drong het CSRSFI bovendien aan op de invoering van een bijdrage voor de financiële stabiliteit die op deze *wholesale* financieringen gebaseerd zou zijn en die een resolutiefonds zou moeten stijven.

De Minister van financiën heeft de Bank derhalve verzocht hem een voorstel van wettelijke en reglementaire teksten te verschaffen waarmee tegemoet kan worden gekomen aan de bezwaren van het Grondwettelijk Hof en waarbij een stelsel met twee pijlers wordt ingevoerd dat gelijkwaardige bedragen oplevert als de heffingen in 2011. De ontwerp teksten werden in september 2011 aan de Minister van financiën bezorgd en omvatten drie delen. Het eerste is een voorontwerp van wet tot invoering van een bijdrage voor de financiële stabiliteit en wijziging van de berekening van de bijdrage van de Belgische kredietinstellingen aan het depositogarantiestelsel door er een weging voor het risico aan toe te voegen. De tweede tekst is een voorontwerp van koninklijk besluit waarin de technische criteria worden ontwikkeld die de berekening van de bijdrage aan het depositogarantiestelsel mogelijk maken. De derde tekst, ten slotte, is een voorontwerp van koninklijk besluit betreffende de organisatie van het resolutiefonds dat zal worden belast met het innen van de bijdragen voor de financiële stabiliteit. Deze teksten hebben als basis gediend voor de wet van 28 december 2011 tot wijziging van het koninklijk besluit van 14 november 2008, die een resolutiefonds opricht dat wordt gefinancierd via een heffing voor de financiële stabiliteit die gelijk is aan 3,5 basispunten van de *wholesale* financiering die berekend wordt als het totaal van de passiva verminderd met de gegarandeerde deposito's en het eigen vermogen. Deze nieuwe heffing is verschuldigd door alle kredietinstellingen naar Belgisch recht waarvoor ze eveneens een risicogebaseerd systeem instelt voor de berekening van de bijdrage aan het depositogarantiestelsel⁽¹⁾. Dit in tegenstelling tot de beursvennootschappen en de bijkantoren van niet-EU-banken die een niet-*wholesale* gebaseerde bijdrage zullen moeten leveren aan het depositogarantiestelsel.

(1) Zie de website van het Bijzonder Beschermingsfonds (www.bijzonderbeschermingsfonds.be) voor een overzicht van de deposito's die onder het garantiestelsel vallen.

3.2 Prudentieel toezicht op de banken

Het toezicht op de banken stond in 2011 grotendeels in het teken van de financiële crisis, die alle instellingen in meer of mindere mate heeft getroffen. De bewaking van de liquiditeit en de solvabiliteit werd sterk opgedreven door naast de periodieke reglementaire rapportering ook ad-hoc rapportering op te vragen, waarvan de inhoud, omvang en frequentie worden bepaald in functie van de onderkende of vermoede risico's. Zo moeten de systeemrelevante banken de Bank nu dagelijks inlichten over hun liquiditeitspositie (zie ook sectie 3.2.2). Andere rapportering betreft de blootstelling aan specifieke activaklassen zoals overheidsleningen of gestructureerde kredieten.

Tijdens het verslagjaar werd ook werk gemaakt van de toepassing van de nieuwe prudentiële regels met betrekking tot het beloningsbeleid. De bestaande praktijken van de banken werden tegen het licht van de nieuwe regels gehouden en meerdere banken dienden hun beleid betekenisvol bij te sturen.

Door de toepassing van de nieuwe SREP-methodologie, zoals beschreven in sectie 3.1.2, zal de toezichthouder een krachtig instrument in handen hebben om de risico's waaraan de banken zijn onderworpen, in kaart te brengen en te beoordelen en waar nodig met bijkomend kapitaal te laten afdekken. Deze minstens jaarlijkse risicobeoordeling en kapitaalbeslissing zal als basis dienen voor een permanente prudentiële dialoog met de banken om uiteindelijk tot een betere beheersing van de risico's te komen.

3.2.1 Acties ten aanzien van Dexia

Geconfronteerd met de toenemende moeilijkheid om in de markt adequate financiering aan te trekken voor zijn activiteiten, maakte Dexia op 10 oktober 2011 de beslissing bekend om een globaal herstructureringsplan door te voeren, waarin de verkoop van het merendeel van zijn operationele dochters centraal stond, alsook de verkrijging van een nieuwe staatsgarantie op zijn financiering.

Door de aanslepende financiële crisis die sedert 2008 achtereenvolgens de banken en de overheden in hun financiering treft, is op het vlak van liquiditeit op de financiële markten een geheel nieuwe situatie ontstaan die het bedrijfsmodel van Dexia zwaar op de proef stelde. Dit model ging uit van de veronderstelling dat zijn hoge kredietbeoordeling de groep blijvend toegang zou verlenen, zonder pand te moeten verstrekken, tot de toen heel liquide interbankenmarkt, wat op zijn beurt de mogelijkheid bood om langetermijnkredieten te verstrekken

aan vooral overheden, maar ook aan bedrijven en particulieren en tevens nog te beleggen in een belangrijke obligatieportefeuille. Een fundamentele herziening van de strategische keuze voor dergelijk bedrijfsmodel kan bijgevolg niet binnen een kort tijdsbestek worden afgehandeld. Daarnaast kwam een ander deel van de financiering van de retailbank in de groep, Dexia Bank België, die intragroepkrediet verstrekke aan entiteiten die geen toegang hadden tot de depositomarkt.

Omdat Dexia in het najaar van 2008 een beroep had moeten doen op staatssteun om een nijpend liquiditeitsprobleem op te lossen, werd de groep een herstructureringsplan door de EC opgelegd voor een drastische inkrimping van zijn balans en vermindering van zijn kortermijnfinanciering. De EC keurde dit plan goed op 26 februari 2010 en in 2011 ging Dexia door met de uitvoering van dit plan, zij het dat de immer aanhoudende crisis en de afwezigheid van investeerders de uitvoering van bepaalde onderdelen vertraagden (verkoop van obligatieportefeuille) of nagenoeg onmogelijk maakten (verkoop van bepaalde entiteiten).

Als consoliderend toezichthouder van Dexia hield de Bank vanaf 1 april 2011, samen met de collega-toezichthouders die deel uitmaken van het kerntoezichtcollege, namelijk de Franse en de Luxemburgse toezichthouders, en van het uitgebreide college, dat alle Europese en niet-Europese toezichthouders van dochters of bijkantoren van Dexia bevat, nauwgezet toezicht op de noodzakelijke verbetering van het risicoprofiel van Dexia, in samenhang met de herstructurering van de groep. In dit verband voerden de toezichthouders een globale risicobeoordeling uit met daaruit voortvloeiend een kapitaalbeslissing voor de financiële holding Dexia nv en voor de entiteiten die er deel van uitmaken. De risicoanalyse toonde aan dat het liquiditeitsrisico, de financiële positie van de referentie-aandeelhouders, het marktrisico, evenals het herziene bedrijfsplan in het licht van de financiële crisis de grootste risico's vormden voor de groep. Het toezichtcollege bracht Dexia formeel in kennis van deze beoordeling en kapitaalbeslissing.

De aanzwellende crisis van de overheidsschuld trof Dexia bijzonder hard als specialist van de kredietverstrekking aan de overheden. Tegelijkertijd sloten de financiële markten zich meer en meer voor de voorgenomen verkopen van activa die de financieringsbehoeften moesten drukken. Activa konden alleen nog tegen bodemprijzen en met grote verliezen worden verkocht. De dalende rentevoeten leidden bovendien tot sterk stijgende waarborgverplichtingen ten aanzien van de tegenpartijen die het renterisico van Dexia indekten (*cash collateral*). In het licht van deze elementen en om te anticiperen op een

verdere escalatie van de crisis, vroegen de toezichthouders in het tweede kwartaal van 2011 dat Dexia dringend werk zou maken van een omvattend noodplan dat, indien de omstandigheden dit zouden vereisen, mogelijke scenario's zou omvatten om de groep op te delen, de cliëntendeposito's veilig te stellen en de illiquide activa in een aparte entiteit af te zonderen.

Hoewel Dexia met de versnelde verkoop van bepaalde activa, zoals de Amerikaanse *financial products portfolio* in het begin van de zomer, alsnog uitvoering kon geven aan de voorgenomen risicoverlaging, deden een reeks van factoren de financiële markten steeds meer twifelen aan het welslagen van Dexia's herstructurering. Niet aflatende negatieve persberichten hadden het over de vertraging in de uitvoering van het herstructureringsplan van Dexia zoals goedgekeurd door de EC, de dreigende neerwaartse herziening van de kredietbeoordeling wegens onder meer de blootstelling van Dexia aan Griekenland en over de beperkte rendabiliteit van de groep, of nog, over de financiële situatie van referentie-aandeelhouder Gemeentelijke Holding. De toenemende achterdocht vertaalde zich in spectaculair dalende beurskoersen en stijgende *credit default swap*-premies, wat op zijn beurt de toegang van Dexia tot de interbancaire markt gaandeweg afsneed.

Om de verdere verslechtering van Dexia's liquiditeitspositie tegen te gaan, droeg de Bank de groep eind augustus 2011 op om op korte termijn zijn noodscenario's ten uitvoer te brengen door over te gaan tot de versnelde verkoop van de obligatieportefeuille en het opstarten van het proces voor de verkoop van een aantal belangrijke operationele entiteiten van de groep.

De beslissing van kredietbeoordelaar Moody's begin oktober 2011 om de lange- en kortetermijnratings van de groep te herzien, had opnieuw een negatieve impact op de mogelijkheid van Dexia om nog zonder pand financiering aan te trekken op de korte of middellange termijn, terwijl commerciële deposito's wegstroomden. Toen uit liquiditeitsprognoses bleek dat Dexia een beroep op de noodfinanciering van de centrale banken niet langer zou kunnen vermijden, had de groep geen andere keuze dan tot de ontmanteling van de groep over te gaan.

In het weekend van 8 en 9 oktober 2011 legde de raad van bestuur zijn globaal herstructureringsplan voor aan de Bank. Dit plan omvat een reeks strategische beslissingen waaronder de verkoop van de belangrijkste operationele entiteiten van de groep. Zo wordt Dexia Bank België en zijn dochterondernemingen – met uitzondering van Dexia Asset Management – verkocht aan de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij (FPIM) die handelt voor rekening van de Belgische Staat. Verder voorziet

het plan in het verwerven door de residuele groep Dexia van financiële waarborgen vanwege de Belgische, Franse en Luxemburgse overheid voor een bedrag van maximaal € 90 miljard. Dexia vatte onmiddellijk besprekingen aan met internationale investeerders met belangstelling voor de verwerving van Dexia Banque Internationale à Luxembourg, waarvoor een *memorandum of understanding* (MoU) werd getekend op 20 december tussen, enerzijds, Precision Capital, een Qatarese investeringsgroep, en de Luxemburgse staat, en, anderzijds, Dexia nv. In Frankrijk werd onderhandeld met de Franse Caisse des Dépôts et Consignations en de Banque Postale met het oog op de sluiting van een overeenkomst voor de financiering van de Franse lokale besturen, wat onder meer de gedeeltelijke verkoop van Dexia Municipal Agency, een *Société de Crédit Foncier* van de groep die via de uitgifte van *covered bonds* leningen aan de lokale openbare besturen herfinanciert, zou inhouden.

Voor de andere entiteiten van de Dexia groep, namelijk Denizbank, RBC Dexia Investor Services en Dexia Asset Management, is het eveneens de bedoeling om hen op korte termijn te verkopen aan buitenlandse investeerders.

De Bank verleende haar principieel nihil obstat voor dit herstructureringsplan dat aan het einde van de verslagperiode nog door de EC moest worden goedgekeurd. Op 17 oktober 2011 besliste de EC een formele onderzoeksprocedure te starten aangaande de verkoop van Dexia Bank België aan de Belgische Staat. Ter vrijwaring van de financiële stabiliteit keurde zij deze verkoop tijdelijk, dit wil zeggen voor een periode van 6 maanden, goed.

Op 21 december keurde de EC bovendien de staatswaarborg op de herfinanciering van Dexia nv en Dexia Crédit Local voorlopig goed, hoewel het bedrag van de waarborg werd beperkt tot € 45 miljard in afwachting van een herstructurerings- of liquidatieplan van Dexia nv, dat ten laatste op 20 maart 2012 aan de EC moet worden voorgelegd. De waarborg slaat verder slechts op effecten met een looptijd van maximaal drie jaar die werden uitgegeven voor 1 juni 2012.

De Bank ziet er nu op toe dat de financiële en operationele risico's inherent aan de uitvoering van het herstructureringsplan – in het bijzonder het lichten van Dexia Bank België uit de residuele groep – worden onderkend en passend beheerd. Een transitiecomité, samengesteld uit vertegenwoordigers van de FPIM, de residuele groep Dexia en Dexia Bank België, is belast met de vrijwaring van de operationele continuïteit en een ordentelijke uitvoering van de ontrafelingswerkzaamheden tussen de residuele groep en Dexia Bank België.

3.2.2 Toezicht op de liquiditeit

De acute liquiditeitsnoden die in 2011 opnieuw opdoken bij de Dexia-groep, beklemtoonden opnieuw het primordiale belang van het liquiditeitsbeheer door de kredietinstellingen en de noodzaak van een aandachtige opvolging en omkadering ervan door de toezichthouder.

Op basis van een doorlichting van de prudentiële aanpak van het liquiditeitsrisico naar aanleiding van de financiële crisis en na internationaal overleg tussen toezichthouders besloot de Belgische prudentiële toezichthouder in 2009 het liquiditeitsbeleid verder aan te scherpen in het verlengde van eerdere initiatieven. Concreet introduceerde de toezichthouder stresstratio's om de liquiditeitspositie van financiële instellingen te observeren. Deze ratio's trachten weer te geven in welke mate de liquiditeitspositie van de betrokken instellingen bestand is tegen de impact van welbepaalde, door de toezichthouder gedefinieerde, uitzonderlijke omstandigheden. De ratio's worden berekend aan de hand van de bestaande periodieke liquiditeitsrapportering van de betrokken instellingen aan de toezichthouder. In deze rapportering dienen de instellingen hun buffer aan liquide financiële activa op de rapporteringsdatum alsook de voorziene en potentiële kasstromen voor de komende twaalf maanden op te geven. Op basis van deze standaardrapportering worden observatieratio's berekend, rekening houdend met door de toezichthouder gestelde hypothesen die identiek worden toegepast voor alle Belgische kredietinstellingen. De gehanteerde veronderstellingen zijn vergelijkbaar met de veronderstellingen van buitenlandse toezichthouders.

Daarnaast werden ook de kwalitatieve vereisten van de Belgische toezichthouder voor het beheer van liquiditeitsrisico's geactualiseerd op basis van de jongste internationale aanbevelingen ter zake. Het Bazel-Comité had in september 2008 nieuwe kwalitatieve richtlijnen voor het liquiditeitsbeheer van kredietinstellingen gepubliceerd⁽¹⁾, en concentreerde zich daarbij op de dimensies van het liquiditeitsbeheer die op de voorgrond werden geplaatst door de financiële crisis, namelijk de liquiditeitsnoodplannen van instellingen, de impact van complexe financiële instrumenten op de liquiditeitspositie, de uitwerking van stresstests voor de liquiditeitspositie van instellingen, de liquiditeitsrisico's verbonden aan buitenbalansvehikels en de andere potentiële liquiditeitsverplichtingen, de grensoverschrijdende liquiditeitsstromen en het beheer van liquiditeitsposities in verschillende valuta's, de coördinatie en communicatie tussen nationale toezichthouders en centrale banken, enz. Ten slotte werd de opvolging van

(1) *Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*, Bazel-Comité, September 2008.

de liquiditeitspositie van Belgische financiële instellingen geïntensifieerd door de frequentie van de bestaande liquiditeitsrapportering op te voeren en de rapporterings-termijnen ervan te verkorten.

De financiële crisis leidde trouwens tot een fundamentele heroriëntering van het internationale debat omtrent liquiditeitsstandaarden tussen toezichthouders. Meer bepaald namen het Bazel-Comité en het Comité van Europese Banktoezichthouders (*Committee of European Banking Supervisors – CEBS*), de voorloper van de EBA, een aantal initiatieven om het liquiditeitsbeleid van nationale toezichthouders in ruime mate te harmoniseren. Deze internationale organen publiceerden daartoe, enerzijds, de hierboven vermelde geharmoniseerde kwalitatieve richtlijnen waaraan het liquiditeitsbeheer van alle kredietinstellingen dient te voldoen en sloten, anderzijds, in december 2010 een overeenkomst om wereldwijd twee geüniformiseerde kwantitatieve liquiditeitsnormen (de zogenaamde Bazel III-normen voor liquiditeit) in te voeren om de looptijdverschillen te verkleinen tussen de bancaire activa en passiva. De eerste liquiditeitsnorm, de dekkingsgraad voor de liquiditeit (*liquidity coverage ratio – LCR*), zal de kredietinstellingen ertoe verplichten voldoende liquide activa van hoge kwaliteit aan te houden – activa die mobiliseerbaar zijn in het kader van repotransacties op de geldmarkt of bij de centrale banken – teneinde het hoofd te bieden aan een crisis die gedurende een maand de herfinancieringsmogelijkheden van deze instellingen fors zou beknotten. Die LCR is gericht op het inperken van de liquiditeitsrisico's op korte termijn en is qua methodologie analoog aan de door de Belgische toezichthouder gebruikte stresstrategie's om de liquiditeitspositie van kredietinstellingen te observeren, zij het dat andere parameters, definities en hypothesen voor het stressscenario worden gebruikt. Die ratio zal worden aangevuld met de invoering van de netstabilefinancieringsratio (*net stable funding ratio*), die moet waarborgen dat de illiquide activa en de potentiële buitenbalansverplichtingen van de bank met als stabiel beschouwde middelen worden gefinancierd. Bedoeling van de invoering van deze tweede liquiditeitsnorm is de structurele liquiditeitspositie van banken te verbeteren om te verhinderen dat illiquide activa op lange termijn buitensporig zouden worden gefinancierd met middelen op zeer korte termijn. Op Europees vlak werden reeds voorbereidselen getroffen om de door het Bazel-Comité uitgewerkte ratio's toe te passen op alle Europese kredietinstellingen. Om de kwantitatieve impact van de uitvoering van deze ratio's te analyseren, werden zogenaamde kwantitatieve impactstudies (*quantitative impact studies – QIS*) gehouden, die nader worden toegelicht in Kader 4 van sectie 2.2.2.

In het licht van die internationale ontwikkelingen en in de aanloop naar de invoering, vanaf 2015, van de LCR, besloot de Belgische toezichthouder de stresstrategie's voor de observatie van de liquiditeitspositie vanaf begin 2011 te hanteren als een bindende liquiditeitsnorm voor alle Belgische kredietinstellingen. In bepaalde gevallen kan de toezichthouder, desgevallend onder bijkomende voorwaarden zoals een verhoogde rapporteringsfrequentie of het activeren van het liquiditeitsnoodplan van de instelling, afwijkingen toestaan aan instellingen waarvan de reglementaire liquiditeitsratio's de norm zouden overschrijden. Deze mogelijkheid kan bijvoorbeeld worden aangewend voor een instelling die haar liquiditeitsbuffer zou gebruiken in extreme omstandigheden of in het licht van een specifiek bedrijfsmodel dat een structurele overschrijding van de norm zou teweegbrengen. De analyse van de ontwikkelingen van deze stresstrategie, die wordt toegelicht in sectie 1.2.1, toont aan dat de Belgische kredietinstellingen sinds 2009 geleidelijk hun liquiditeitspositie op korte termijn verbeterden in het vooruitzicht van de invoering van deze ratio's als bindende normen vanaf 2011. Deze geleidelijke verbetering werd echter onderbroken door de verheviging van de soevereine crisis die onder meer de toegankelijkheid van langetermijnfinanciering inperkte.

Het beroep op die norm heeft de Bank niet verhinderd individuele prudentiële acties te ondernemen ten aanzien van instellingen met een buitensporig liquiditeitsrisico of een inadequaat liquiditeitsbeheer en de liquiditeitspositie van bepaalde financiële instellingen van zeer nabij te blijven volgen. In het geval van Dexia was de verslechtering van de liquiditeitspositie, ondanks het feit dat de opgebouwde liquiditeitsbuffer het initieel mogelijk heeft gemaakt om de uitvoering van de herstructurering te laten verlopen binnen het oorspronkelijk voorziene tijdsbestek, een van de elementen die hebben geleid tot de eis van de Bank tot een versnelde verlaging van het risicoprofiel (zie Kader 2 in sectie 1.2.1). Daarnaast bleef de Bank nauw betrokken bij en werkte zij actief mee aan het internationale overleg inzake de invoering van de bovenvermelde geharmoniseerde kwantitatieve normen voor het liquiditeitsrisico.

3.2.3 Toezicht op grensoverschrijdende bankgroepen

Het banktoezicht voltrekt zich in toenemende mate in een internationale context, inzonderheid in het geval van grensoverschrijdende (*cross border*) bankgroepen. Omdat het toezicht op individuele banken nog steeds toekomt aan de nationale toezichthouders, krijgen de toezichtcolleges waarin de consoliderende toezichthouder

(home-toezichthouder) en de toezichthouders van de dochters of belangrijke bijkantoren (host-toezichthouder) samenkomen, niet enkel een coördinerende rol toebedeeld met de specifieke opdracht om alle relevante informatie uit te wisselen, maar ook om gezamenlijke risicobeoordelingen uit te voeren en beslissingen te treffen over de kapitaaltoereikendheid van de grensoverschrijdende groep en zijn samenstellende delen. Wanneer de Bank optreedt als home-toezichthouder, liggen de toezichtcenten als volgt:

- aansturen van het toezichtcollege overeenkomstig de Europese en internationale regelgeving en de geobserveerde *best practices*;
- uitvoeren – voor de eerste keer in 2011 – van een *joint risk assessment*, *joint ICAAP assessment* en een *joint capital decision*;
- opzetten van een infrastructuur om het crisismanagement bij een ernstige crisis voor te bereiden;
- uitbreiden van het werkkterrein van het toezichtcollege naar nieuwe thema's zoals ICT-risico's, niet-financiële risico's, enz.;
- uitvoeren van (EBA) stresstests.

Wanneer de Bank optreedt als host-toezichthouder van een belangrijke dochter (of bijkantoor), richt zij zich er vooral op dat de leden van het (kern)toezichtcollege actief bijdragen tot de werkzaamheden van het college en het bepalen van het toezichtbeleid ten aanzien van de groep, en dat zij aandacht hebben voor alle aspecten die de positie en de risico's van de host-entiteit in de groep bepalen, zoals intragroepsblootstellingen en overdrachten van activa en passiva. Onverminderd de toenemende rol van de toezichtcolleges en de coördinerende functie van de home-toezichthouder, behoudt de host-toezichthouder evenwel de finale verantwoordelijkheid voor het toezicht op dochterondernemingen van buitenlandse groepen.

Sommige Belgische bankgroepen zoals Dexia en KBC genoten een staatsinterventie, via kapitaalinjectie of garanties op activa of passiva, en moeten zich nu houden aan een door de EC opgelegd herstructureringsplan. Deze plannen, waarvan de uitvoering allerminst evident is in de aanhoudende financiële crisis, hebben een belangrijke invloed op het beleid en de financiële positie van deze instellingen. Hoewel de banktoezichthouder geen partij is in deze herstructureringsplannen, volgt de Bank de uitvoering van deze plannen nauwgezet op en dient zij in bepaalde gevallen, namelijk wanneer deze plannen gelden als strategische beslissingen, in te stemmen met de uitvoering ervan.

3.2.4 Toezichtcollege

De Bank oefent op geconsolideerde basis prudentieel toezicht uit op de grensoverschrijdende bankgroepen Dexia en KBC waarvan zij home-toezichthouder is. Dit toezicht op geconsolideerde basis heeft niet tot gevolg dat de Bank toezicht uitoefent op elke in de geconsolideerde positie opgenomen onderneming uit de betrokken bankgroep. Wat de gereguleerde ondernemingen betreft, betekent dit dat iedere toezichthouder bevoegd blijft voor het vennootschappelijke solo- en subgeconsolideerde toezicht op deze gereguleerde ondernemingen. Als home-toezichthouder staat de Bank in voor de aansturing en coördinatie van de toezichtcolleges voor Dexia en KBC. Voor de uitoefening van het toezicht op deze internationale bankgroepen werden tussen de toezichthouders zogenaamde *memoranda of understanding* (MoU) gesloten die de concrete werkwijze en modaliteiten van samenwerking vastleggen.

Het uitgebreide toezichtcollege van Dexia dat eenmaal per jaar fysiek samenkomt, telt toezichthouders van 11 Europese en 4 niet-Europese landen. De Bank vormt samen met de Franse Autorité de contrôle prudentiel (ACP) en de Luxemburgse Commission de surveillance du secteur financier (CSSF) het kerncollege (*core college*) dat elk kwartaal samenkomt. De Bank is de consoliderende toezichthouder op de Dexia-groep als geheel, terwijl de ACP en de CSSF verantwoordelijke toezichthouder zijn op respectievelijk de Franse en Luxemburgse bancaire subgroepen.

Aan het uitgebreide toezichtcollege van KBC nemen jaarlijks 10 Europese en 4 niet-Europese landen deel. Het kerncollege van KBC bestond het afgelopen jaar uit 9 Europese toezichthouders (Bulgarije, Duitsland, Hongarije, Ierland, Luxemburg, Polen, Slowakije, de Tsjechische Republiek en het Verenigd Koninkrijk). Dit aantal zal echter afnemen naarmate KBC haar desinvesteringplan, dat door de EC werd goedgekeurd, uitvoert.

De colleges dienen het toezicht op grensoverschrijdende bankgroepen te verbeteren. Het is een forum voor de toezichthouders om onderling samen te werken teneinde een beter inzicht te verwerven in het risicoprofiel van de bankgroep, het beheer en de beheersing van de risico's, en hierbij de prudentiële acties van de onderscheiden toezichthouders af te stemmen. De taken van het toezichtcollege betreffen onder meer de uitwisseling van informatie, de overeenstemming over en de toewijzing van taken en overdracht van verantwoordelijkheden en de opstelling van de activiteitenprogramma's voor toezichtonderzoek.

Overeenkomstig de nieuwe Europese regelgeving dienen de toezichtcolleges vanaf 2011 alles in het werk te stellen om een gezamenlijke risico- en kapitaaltoereikendheidsbeoordeling (*joint risk assessment & joint capital decision*) per grensoverschrijdende bankgroep uit te voeren. Dit beoordelingsproces, SREP, moet uitmonden in een gezamenlijk besluit over de kapitaaltoereikendheid in functie van het risicoprofiel van de betrokken bankgroep en in een besluit over het minimum eigen vermogen dat elke groep op geconsolideerde basis en op het niveau van zijn Europese dochters moet aanhouden boven het reglementair vereiste bedrag zoals berekend onder Pijler 1. Deze risico- en kapitaaltoereikendheidsbeoordeling dient dan de basis te vormen voor het *joint home host supervisory plan* voor 2012.

Deze nieuwe Europese regelgeving gaf de Bank de opdracht om als home-toezichthouder van Dexia en KBC binnen het betrokken toezichtcollege de risico's waaraan elke groep is onderworpen, te identificeren en te beoordelen en vervolgens na te gaan of die groep, en zijn samenstellende entiteiten, voldoende eigen vermogen heeft om die risico's te dekken. Deze gezamenlijke oefening neemt niet weg dat elke toezichthouder zijn eigen verantwoordelijkheid voor de prudentiële opvolging van de entiteiten onder zijn toezicht behoudt.

Het proces om in collegeverband tot zo een gezamenlijke risicobeoordeling en finale kapitaalbeslissing voor beide bankgroepen te komen, is een oefening die een groot deel van de collegewerkzaamheden over 2011 in beslag nam.

De Bank maakte voor beide bankgroepen ontwerpverslagen met de risicobeoordeling op geconsolideerde basis. Hiervoor werd een intern risicoanalysesysteem van de Bank gebruikt waarbij via een scoresysteem de solvabiliteit, liquiditeit en rendabiliteit van de bankgroep alsmede de aan de activiteiten van de groep inherente risico's zoals kredietrisico, marktrisico, renterisico en operationeel risico, door een kwantitatieve meting van de risico's en een kwalitatieve meting van het risicobeheer, werden beoordeeld. Verder werd ook een beoordeling gemaakt van het deugdelijk bestuur en de risico- en controlefuncties, zoals interne audit, *risk management* en *compliance* van de bankgroep. Aan de host-toezichthouders werd gevraagd dezelfde oefening te doen voor de entiteiten onder hun toezicht en zodoende hun risicobeoordeling mee in rekening te nemen bij de opmaak van het ontwerpverslag met de risicobeoordeling op geconsolideerde basis.

Dit verslag met risicobeoordeling werd uitvoerig besproken en goedgekeurd binnen het toezichtcollege van de betrokken bankgroepen. Voortbouwend op deze

risicobeoordeling en gebruik makend van het proces tot vaststelling en beoordeling van de kapitaaltoereikendheid, ICAAP, werd voor beide bankgroepen een ontwerp van kapitaalbesluit op geconsolideerd niveau besproken binnen het college. Tijdens het college werd een principiële akkoord bereikt over het te nemen kapitaalbesluit op geconsolideerde basis voor de betrokken bankgroep. Wat het te nemen kapitaalbesluit op het niveau van de lokale Europese entiteiten betreft, lichtten de host-toezichthouders hun voorstellen toe tijdens het college.

De Bank formaliseerde voor beide bankgroepen de gezamenlijke risicobeoordeling en het gezamenlijke kapitaalbesluit op geconsolideerd niveau door, na het college, aan de host-toezichthouders hierover hun formele instemming te vragen, alsmede de overmaking te vragen van de overeenkomstige ontwerpen van kapitaalbesluit opgemaakt door de host-toezichthouders voor de lokale Europese entiteiten.

De Europese regelgeving bepaalt dat de gehele procedure moet worden afgerond binnen 4 maanden (tot 31 december 2012 bedraagt deze termijn evenwel 6 maanden) na de mededeling van de risicobeoordeling aan de host-toezichthouders. Zowel voor de Dexia-groep als voor de KBC-groep werd de *joint capital decision* binnen deze termijn afgeleverd.

Eenmaal definitief werden deze gezamenlijke risicobeoordeling en kapitaalbesluit door de Bank als home-toezichthouder met een gemotiveerde beslissing meegedeeld aan de groep. Om een *due process* te verzekeren, werd de leiding van de groep reeds tijdens het besluitvormingsproces mondeling ingelicht over deze werkzaamheden, zowel wat de aanpak als de oriëntaties betreft.

Verder werden tijdens de collegewerkzaamheden voor Dexia en KBC onder meer de stresstests en de *risk assessments* van de Europese toezichthouder EBA behandeld.

TABEL 8 KREDIETINSTELLINGEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

	Home	Host	Solo
Grote instellingen	DEXIA KBC	BNP Paribas ING	
Andere	5 ⁽¹⁾	20 ⁽²⁾	8

Bron: NBB.

(1) Waarvan drie met een door de Bank georganiseerd toezichtcollege.

(2) Waarvan vijf met een toezichtcollege waaraan de Bank als host deelneemt.

Voor KBC werd bovendien een specifiek college gewijd aan het gebruik, door de groep, van de *Advanced IRB*-aanpak voor de berekening van de kapitaalvereisten benodigd om het kredietrisico te dekken.

De Bank nam als relevante host-toezichthouder van de ING-groep en de BNP Paribas-groep actief deel aan de respectieve kerncolleges van ING en BNP Paribas. Deze werkzaamheden van de buitenlandse toezichtcolleges betroffen onder andere de *joint risk assessment & joint capital decision* van deze grensoverschrijdende bankgroepen, alsmede domeinen zoals deugdelijk bestuur en niet-financiële risico's.

3.2.5 Cross-border stability group

De CBFA en de Bank organiseerden op 1 maart 2011 de inaugurale vergadering van de *Cross-Border Stability Group* (CBSG) voor Dexia waaraan vertegenwoordigers van de banktoezichthouders, de centrale banken en het ministerie van financiën van België, Frankrijk en Luxemburg deelnamen. Op 1 april 2011 vond de inaugurale vergadering van de CBSG voor KBC plaats met vertegenwoordigers van de banktoezichthouders, de centrale banken en het ministerie van financiën van België, Bulgarije, Hongarije, Ierland, Luxemburg, Polen, Slowakije en de Tsjechische Republiek.

De organisatie van deze CBSG's beantwoordde aan de doelstelling van de Raad van de EU om tegen midden 2011 voor alle grote Europese financiële groepen een CBSG te hebben. Het institutionele kader voor deze CBSG's is neergeschreven in het MoU inzake samenwerking tussen financiële toezichthouders, centrale banken en ministeries van financiën uit de EU van 1 juni 2008 voor grensoverschrijdende financiële crisissituaties. Dit MoU voorziet in de uitwerking van procedures inzake crisisbeheer, gebaseerd op de wettelijke bevoegdheden van de individuele autoriteiten en bestaande onderlinge netwerken, waaronder de toezichtcolleges.

Op de CBSG-vergaderingen voor Dexia en KBC werd verslag uitgebracht over de Europese en internationale initiatieven inzake crisisbeheer. De betrokken banktoezichthouders lichtten de systemische relevantie toe van de bankgroep, bespraken mogelijke crisistriggers en de uitwerking van een herstelplan. De betrokken centrale bankiers en ministeries van financiën bespraken het kader voor crisisbeheer van de verscheidene landen.

3.3 Prudentieel toezicht op de verzekeringsondernemingen

Bij de aanvang van de werkzaamheden tot omzetting van de Solvency II-richtlijn, die in principe tegen 31 oktober 2012 voltooid moeten zijn zodat ze op 1 november 2012 in werking kunnen treden, werd besloten de wet voor het prudentiële toezicht op de verzekeringsondernemingen volledig te herwerken. Deze herschikking heeft de Bank ertoe gebracht de bepalingen van de huidige wetgeving opnieuw te onderzoeken. Bepaalde aspecten die van groot of essentieel belang zijn in de prudentiële wetgeving, zoals de rapportering aan de Bank van de rekeningen die volgens de Belgische boekhoudnormen (*Belgian GAAP*) zijn opgesteld, de rol van de erkende commissarissen en het behoud van een maximumrentevoet voor levensverzekeringen, worden momenteel geanalyseerd. De Bank onderzoekt de verschillende opties en zal overleg plegen over haar voorstellen. Ze bespreekt die vraagstukken ook tijdens haar driemaandelijks contacten met de sector. Bovendien heeft de Bank een Solvency II-discussieforum opgezet om de informele gedachteswisseling over onderwerpen die voor de ondernemingen van belang zijn en over de voornaamste ontwikkelingen in het kader van de Europese regelgeving omtrent Solvency II, te bevorderen. Aan dit forum, dat om de twee maanden plaatsvindt, nemen de bestuurders van de zes grootste Belgische verzekeringsondernemingen deel, met inbegrip van een verzekeringsholding.

3.3.1 Prudentiële toezichtacties

Tegen de achtergrond van ernstige spanningen op de financiële markten gingen de toezichtautoriteiten zeer nauwlettend de weerslag na van die uitzonderlijke omstandigheden op de financiële positie en de resultaten van de gecontroleerde instellingen. Een van de specifieke aandachtspunten voor de controleactiviteiten was de weerslag van de ratingverlagingen voor verscheidene landen. De Bank heeft in het bijzonder onderzocht welke door perifere staten van het eurogebied uitgegeven effecten worden aangehouden door de verzekeringsondernemingen en besteedde veel aandacht aan de risicoposities van die ondernemingen jegens financiële instellingen.

De aldus ingewonnen informatie werd gebruikt voor horizontale analyses en diende voor het sectorale overleg over de engagementen van de private sector in het tweede ondersteuningsprogramma voor Griekenland. Ze werd eveneens meegedeeld aan de EIOPA in het kader van datacollecties op Europese schaal. Aan de hand van de ontvangen gegevens zou de EIOPA in staat moeten zijn een beter beeld te krijgen van de financiële situatie van

de grote verzekeringsgroepen in Europa en strategische beleidsopties voor te bereiden om een eventuele noodsituatie op te vangen.

Die analyses en onderzoeken brachten geen onoverkomelijke situatie aan het licht die een onmiddellijke actie vereiste in de vorm van een herstel- of financieringsplan. De Bank volgt het verloop van de toestand echter van zeer dichtbij en treft de nodige voorbereidingen om snel te kunnen ingrijpen bij de instellingen waarvan de financiële situatie minder gunstig evolueert. Er werden met name scenario's uitgewerkt om te analyseren welke weerslag een stressscenario op de financiële markten heeft voor de financiële positie van verscheidene verzekeringsondernemingen. Grote verzekeringsgroepen hebben ook een bijdrage aan de EIOPA geleverd om een stresstest te ontwerpen (zie sectie 1.2.2).

In het kader van haar toezicht op de verzekeringsondernemingen heeft de Bank door verzekeraars aangevraagde vergunningen toegekend voor het beoefenen van activiteiten in nieuwe takken van verzekering en heeft ze toelatingen verleend voor het openen van bijkantoren. Ze heeft akte genomen van de intentie van sommige ondernemingen om activiteiten te starten onder het stelsel van de vrije dienstverlening, waarbij de toezichthouders van de landen waar de dienst wordt verleend, in kennis moeten worden gesteld van de intenties van de betrokken ondernemingen. Ze heeft fusies en overdrachten goedgekeurd, alsook wijzigingen in het aandeelhouderschap van ondernemingen en de benoeming van nieuwe bestuurders.

Wegens de aanhoudende spanningen op de financiële markten bleek het voor verscheidene instellingen onder toezicht problematisch de vereiste solvabiliteitsmarge na te leven en moesten prudentiële maatregelen worden genomen om deze situatie te verhelpen. Verscheidene ondernemingen ondergingen een herstructurering of reorganisatie. De Bank heeft erop toegezien dat deze operaties goed verliepen.

De nakende invoering van een nieuwe prudentiële regeling was een ander aandachtspunt. De resultaten van de ondernemingen die hebben deelgenomen aan de vijfde kwantitatieve impactoefening (QIS5), die binnen het kader van het Solvency II-project werd gerealiseerd, zijn grondig geanalyseerd (zie Kader 3 in sectie 1.2.2). De conclusies van die analyse zijn bevredigend maar de niet deelnemende ondernemingen moeten verder bewust worden gemaakt van het feit dat het nieuwe regelgevende kader op korte termijn van kracht wordt en dat het niet wenselijk is het verwerven van de nodige expertise ter zake verder uit te stellen.

Ten slotte heeft de Bank zich verdiept in de dossiers met betrekking tot de modellen en de vrijstellingen voor een bijkomende provisie voor het renterisico op levensverzekeringen aan gewaarborgde rente en op verrichtingen inzake arbeidsongevallen. Wat de modellendossiers betreft, hebben de analyses tot zeer bevredigende resultaten geleid. Alle ingediende modellen kregen een hoge tot maximale score. Voor de vrijstellingsdossiers is de toestand ook positief, aangezien de meeste ondernemingen die een dossier hebben ingediend, een hoge tot volledige vrijstelling kunnen genieten.

3.3.2 Pre-applicationprocedure voor interne modellen

In de context van Pijler I van het nieuwe prudentiële kader Solvency II, mogen de verzekeringsondernemingen hun reglementaire kapitaalvereisten aan de hand van een intern model berekenen, voor zover de toezichthouder hiermee instemt. Om te kunnen beginnen met de voorbereiding van de procedure voor de goedkeuring van de aanvragen om een intern model te mogen gebruiken (*applicationprocedure*), werd de verzekeringsondernemingen gevraagd deel te nemen aan een zogenaamde *pre-applicationprocedure*.

De Bank startte in 2011 de werkzaamheden met betrekking tot de *pre-applicationprocedure* voor de ondernemingen die naar aanleiding van de circulaire van 18 februari 2011 over de *pre-applicationprocedure* een dossier hadden ingediend bij de Bank en op basis van dat dossier van de Bank de toestemming hadden verkregen om aan die procedure deel te nemen. De criteria die werden gehanteerd om te bepalen of een onderneming toegelaten was tot de *pre-application* fase, zijn gebaseerd op de criteria die worden voorgesteld in de richtsnoeren van het *Committee of European Insurance and Occupational Pension Supervisors (CEIOPS)*, de voorganger van de EIOPA: 'CEIOPS Level 3 guidance document on Solvency II: Pre-application process for Internal Models' van maart 2010. Naar aanleiding van de *pre-application* circulaire werden in totaal 11 dossiers ingediend bij de Bank en hebben nog vier ondernemingen aangekondigd dat ze, waarschijnlijk in 2012, een dossier zullen indienen.

De Bank heeft ook contact opgenomen met sommige ondernemingen waarvan ze verwachtte dat deze een *pre-application* dossier zouden indienen maar die dit niet hebben gedaan. Het gaat hier meer bepaald om ondernemingen die deel uitmaken van complexe groepen, die een groot marktaandeel hebben voor een activiteit of die een specifieke activiteit uitoefenen waarvoor de standaardformule niet passend blijkt krachtens het tweede criterium

van de CEIOPS-richtsnoeren, namelijk het systeemrelevant karakter van die ondernemingen.

Op basis van de ontvangen dossiers heeft de Bank bepaald welke ondernemingen mogen deelnemen aan de *pre-application* procedure. De interne modellen van de ondernemingen voldeden niet allemaal in dezelfde mate aan de vereisten van de Solvency II-richtlijn en de ondernemingen die van de Bank geen toestemming hebben verkregen om deel te nemen aan de procedure, moeten hun dossiers later aanvullen en opnieuw indienen, wanneer ze hun intern model aan de vereisten van de richtlijn hebben aangepast.

De analyses zijn van start gegaan na de ontvangst van de dossiers op 30 april en met de meeste ondernemingen werd contact opgenomen om de ingediende dossiers te bespreken. De colleges van toezichthouders die opgericht waren om de toezichtwerkzaamheden te coördineren, hebben bovendien hun werkzaamheden voortgezet door de *pre-application* procedure erin op te nemen. In voorkomend geval werd een college van toezichthouders opgericht, en korte inspecties ter plaatse werden reeds uitgevoerd voor specifieke onderwerpen (marktrisico, *replicating portfolio*, interne modellen niet-leven, natuurrampen), of zullen weldra aanvangen. Deze werkzaamheden zullen worden voortgezet in 2012 en zullen worden uitgebreid tot alle ondernemingen die aan de *pre-application* procedure mogen deelnemen.

Naar aanleiding van die werkzaamheden heeft de Bank kunnen vaststellen dat de ondernemingen reeds grote vooruitgang hebben geboekt, maar dat er nog belangrijke uitdagingen resten. De vaststellingen die aan bod komen in verslagen aan de ondernemingen, hebben voornamelijk betrekking op de implementatieplannen, de methodologie en het gebruik van de interne modellen. Ze worden besproken op de vergaderingen van het Solvency II-forum.

3.3.3 Toezicht op verzekeringsgroepen

De organisatie van het groepstoezicht tracht te anticiperen op de vereisten van het Solvency II-stelsel door de harmonisering te verbeteren en de regels coherent toe te passen en op basis van een gemeenschappelijke set van regels (*European single rule book*) een hoogwaardig en effectief toezicht te verzekeren voor grensoverschrijdende groepen. De primaire doelstellingen zijn niet alleen de bescherming van verzekeringnemers en het behoud van de financiële stabiliteit, maar ook het voorkomen van regelgevingsarbitrage en het handhaven van uniforme concurrentievoorwaarden.

In het kader van het toezicht op verzekeringsgroepen neemt de Bank deel aan negen colleges van toezichthouders. Ze zit drie colleges voor als home-toezichthouder. Aan de overige neemt zij deel als host-toezichthouder. Voor twee andere verzekeringsgroepen wordt momenteel de oprichting onderzocht van een college van toezichthouders, met de Bank als home-toezichthouder. Voor de kleinere groepen, ten slotte, wordt voor de grensoverschrijdende coördinatie hoofdzakelijk op bilaterale basis gewerkt via coördinatiecomités.

In het afgelopen jaar heeft de Bank specifieke toezichtacties uitgevoerd voor de groepen waarvoor zij home-toezichthouder is. Ook als host-toezichthouder heeft ze op geregelde tijdstippen overleg gepleegd met andere toezichthouders van groepen waarvan een entiteit onder het Belgische prudentiële toezicht valt.

Tijdens de vergaderingen van de colleges van toezichthouders worden de verschillende toezichthoudende autoriteiten en de vertegenwoordigers van de verzekeringsgroep gevraagd informatie uit te wisselen en toe te lichten over een aantal specifieke domeinen. De voornaamste besproken aspecten zijn de uitvoering van een stresstest, de opvolging van de financiële positie, de analyse van intragroepstransacties, de behandeling van het *pre-application* dossier en de analyse van bepaalde specifieke risico's, zoals het catastroferisico.

Het actieplan voor de colleges van toezichthouders waarvoor de Bank als home-toezichthouder optreedt, omvatte

TABEL 9 VERZEKERINGSONDERNEMINGEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

	Home	Host	Solo
Complexe groepen	KBC-groep Dexia-groep Ageas-groep Ethias-groep P&V-groep	AXA-groep Secura (Groep QBE)	
Internationale ondernemingen		29	
Andere	4		53

Bron: NBB.

naast de algemene doelstellingen drie specifieke doelstellingen, namelijk de uitwisseling van de QIS5-resultaten en een opvolgingsdiscussie, het vastleggen van een tijdschema voor de behandeling van het *pre-application*-dossier voor de interne modellen op groepsniveau en de uitvoering van een crisissimulatieoefening op basis van het huidige noodplan.

3.4 Oversight en prudentieel toezicht op financiëlemarktinfrastructuren

Sinds de goedkeuring van het 'twin peaks'-toezichtmodel in april 2011, is de Bank zowel belast met het *oversight* op de financiëlemarktinfrastructuren als met het prudentiële toezicht op de gereguleerde instellingen die deze infrastructuur benutten. Het *oversight* van de Bank op de betalings- en vereffeningsinfrastructuur past in het kader van haar opdracht om de veiligheid en efficiëntie van het financiële stelsel als geheel te bevorderen. Het prudentiële toezicht beoogt dan weer de robuustheid van de marktinfrastructuur op micro-economisch vlak te waarborgen en draagt ertoe bij het vertrouwen van de tegenpartijen van de instelling te handhaven en de financiële stabiliteit te bevorderen. Om de expertise te bundelen en de synergieën tussen het *oversight* en het prudentiële toezicht te versterken, worden die twee functies door hetzelfde team uitgeoefend.

Veel infrastructuur waarover de Bank het *oversight* en/of het toezicht uitoefent, hebben een internationale dimensie. Sommige zijn alleen in het eurogebied actief, andere wereldwijd. In overeenstemming met de principes van het coöperatieve *oversight* en toezicht, treedt de Bank op als *lead overseer* / hoofdtoezichthouder voor in België gevestigde internationale infrastructuur zoals de *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* (SWIFT) en Euroclear. In aansluiting hierop neemt de Bank, onder leiding van de centrale banken of de toezichthouders van de betrokken landen, ook deel aan het coöperatieve *oversight* en toezicht op internationale infrastructuur die buiten België gevestigd zijn maar aan België diensten verlenen.

3.4.1 Oversight

SWIFT

De Bank treedt op als *lead overseer* van SWIFT, aangezien de vennootschap in België is gevestigd. Het *oversight* op SWIFT wordt uitgevoerd in samenwerking met de centrale banken van de G10. SWIFT is geen betalingssysteem maar een cruciale leverancier van berichtendiensten voor betalings- en effectenvereffeningsinfrastructuur over de hele wereld. Het *oversight* van de Bank op SWIFT wordt gerechtvaardigd door het essentiële belang van die instelling voor de veiligheid en de efficiëntie van de betalings- en effectenvereffeningsstelsels.

TABEL 10 FINANCIËLEMARKTENINFRASTRUCTUREN ONDER TOEZICHT EN OVERSIGHT VAN DE BANK

	Internationaal toezichtcollege / coöperatieve <i>oversight</i> -regelingen		De Bank treedt op als enige autoriteit
	De Bank treedt op als hoofdautoriteit	De Bank neemt deel onder leiding van een andere hoofdautoriteit	
Prudentieel toezicht	Bank of New York Mellon NV (BNYM) ⁽¹⁾		Belgisch bijkantoor van BNYM
Prudentieel toezicht en <i>oversight</i>	Euroclear Belgium (voorheen CIK) (ESES) Euroclear SA/NV	LCH.Clearnet NV	Betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld (±15) Euroclear Bank ⁽²⁾ Atos Worldline ⁽³⁾
<i>Oversight</i>	SWIFT	Target2 Securities (T2S) ⁽³⁾ Target2 (T2) ⁽³⁾ CLS	NBB-SSS Bancontact/Mister Cash ⁽³⁾ UCV ⁽³⁾ MasterCard Europe ⁽³⁾

Bron: NBB.

(1) BNYM SA/NV is het Europese hoofdkwartier van de BNYM-groep. De Bank is hoofdautoriteit van het college van Europese toezichthouders.

(2) De Bank werkt op ad-hocbasis samen met de andere betrokken centrale banken.

(3) Collegiale toetsing in Eurosysteem/ESCB.

In 2011 bezorgde SWIFT de *overseers* een bijgewerkte versie van haar zelfbeoordelingsverslag inzake de *high level expectations* (HLE's), die het kader vormen voor het *oversight* op de activiteiten van SWIFT. De door SWIFT aangetoonde overeenstemming met de HLE's weerspiegelt niet de mening van de *overseers*, maar de eigen beoordeling van SWIFT ten aanzien van de HLE's.

Een van de belangrijkste aandachtspunten voor de *oversight*-activiteiten in 2011 was de opvolging van nieuwe projecten van SWIFT in het kader van de SWIFT 2015-strategie. Deze projecten werden door de *overseers* geanalyseerd omdat ze een invloed uitoefenen op de kritieke diensten van FIN en SWIFTNet. FIN is de *store-and-forward*-berichtendienst van SWIFT, terwijl SWIFTNet het *internet protocol based*-platform is dat FIN, maar ook een ruim gamma van andere producten en diensten van SWIFT, aanbiedt. De overige domeinen van het SWIFT-*oversight* omvatten cyberbeveiliging, IT-auditactiviteiten, beheersing van veiligheidsrisico's en beheersing van bedrijfsrisico's.

Oversight op systemen voor kaartbetalingen en systemen voor kleine betalingen

In 2010 werden de beoordelingsverslagen inzake de overeenstemming van de binnenlandse systemen voor kaartbetalingen met de geharmoniseerde normen van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) afgerond en aan een collegiale toetsing onderworpen. Voor België heeft de Bank de conformiteit van het systeem Bancontact-MisterCash beoordeeld. De beoordeling van de internationale kaartbetalingssystemen werd tijdens dezelfde periode eveneens voortgezet. De Bank treedt op als *lead overseer* voor MasterCard Europe, waarvan de hoofdzetel in België is gevestigd.

Tegen eind 2011-begin 2012 moest het Eurosysteem een rapport voorstellen over de beoordeling van die binnenlandse en internationale systemen voor de sector als geheel in Europa. De belangrijkste resultaten ervan worden op geaggregeerde basis gepubliceerd. Zoals gebruikelijk is bij alle evaluaties, kunnen de resultaten voor elke beoordeelde entiteit aanleiding geven tot aanbevelingen die rechtstreeks worden gericht aan de autoriteit die bevoegd is voor het deugdelijk bestuur van de betrokken entiteit. Van deze laatste wordt vervolgens verwacht dat ze een actieplan opstelt om die aanbevelingen na te leven of aantoonst dat een gelijkwaardige vermindering van de risico's kan worden verkregen door passende organisatorische maatregelen.

Bij de systemen voor kleine betalingen had het *oversight* betrekking op het Uitwisselingscentrum en Verrekening (UCV), dat de Belgische geautomatiseerde verrekenkamer

is. Dit systeem, dat toebehoort aan de banksector en door de Bank wordt uitgebaat, verwerkt kleine betalingen in de vorm van overschrijvingen, nationaal en *Single European Payments Area* (SEPA), krediet- en debetkaarten, domiciliëringen en uitwisselingen van cheques. De vereffening vindt eenmaal per dag plaats op multilaterale nettobasis. In de op Europees niveau gebruikte risicoclassificatie wordt het UCV beschouwd als een zeer belangrijk, maar niet systeemkritisch, systeem. De conformiteit met de normen die voor deze categorie van systemen gelden, was reeds eerder beoordeeld. De afgelopen jaren heeft de Bank, in haar rol van *overseer* van het UCV, de vereisten inzake de beheersing van het financiële risico verstrengd en het systeem aanbevolen de frequentie van de vereffeningscycli te verhogen. De doelstelling is de bedragen te beperken ingeval een deelnemer zijn verplichtingen niet zou kunnen nakomen. Over het houden van meerdere vereffeningscycli per dag in het UCV, wat voor dit systeem een fundamentele verandering betekent, werd een overeenkomst gesloten met de eigenaars ervan. De invoering van die nieuwe vereffeningvoorwaarden zou kunnen worden gekoppeld aan een ander belangrijk project dat in de nabije toekomst moet worden gerealiseerd, namelijk de migratie van het UCV naar een automatische verrekenkamer die verenigbaar is met de SEPA-normen.

Oversight op effectenvereffeningsstelsels

De Bank oefent haar *oversight*-opdrachten inzake effectenvereffeningsstelsels uit ten aanzien van vier entiteiten die in België vereffeningdiensten verlenen, namelijk de vennootschappen van de Euroclear-groep (Euroclear SA/NV – ENV, Euroclear Bank – EB en Euroclear Belgium) en NBB-SSS, het vereffeningstelsel voor Belgisch overheidspapier en andere vastrentende effecten.

ENV is het moederbedrijf van de Euroclear-groep. Het is eigenaar van de platformen voor effectenverwerking en verstrekt verschillende gemeenschappelijke diensten aan de (internationale) effectenbewaarinstanties – (I)CSD – van de groep. Hoewel elke bevoegde autoriteit het *oversight* op die (I)CSD op individuele basis blijft uitoefenen, werd een internationale samenwerkingsovereenkomst uitgewerkt om de regelgevende initiatieven te coördineren in verband met de gemeenschappelijke diensten van ENV aan de CSD van de groep. De Bank is belast met de coördinatie van dit multilaterale samenwerkingsproces.

Aangezien Euroclear heeft besloten af te stappen van zijn *Single Platform*-project en veeleer de bestaande lokale platformen te moderniseren, wilden de *overseers* van de Euroclear-groep met zekerheid nagaan of de noden van elke markt naar behoren in aanmerking worden genomen bij de opstelling van het investeringsplan.

Voor de interne *governance* van het project werden de IT-*governance* en de verschillende comités op lokaal en groepsniveau die de prioriteiten bij de projecten bepalen, passend geacht. Voor de externe *governance* werd een vragenlijst gestuurd naar de lokale CSD van Euroclear en naar een selectie van deelnemers aan de *Market Advisory Committees*, teneinde na te gaan hoe zij hun rol in het besluitvormingsproces van Euroclear beoordelen en of de beslissingen van Euroclear afdoende aan de markt worden meegedeeld en uitgelegd.

De Bank is ook belast met het toezicht op Euroclear Belgium, de CSD voor Belgische effecten en een van de nationale, in de Euroclear-groep opgenomen CSD's. Euroclear Belgium werkt op hetzelfde IT-platform ESES (*Euroclear Settlement for Euronext-zone Securities*) als Euroclear France en Euroclear Nederland. Ook de *governance*-structuur van de drie CSD's van ESES werd geharmoniseerd. De *overseers* en toezichthouders van die drie landen hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor vraagstukken in verband met de ESES-CSD. De autoriteiten hebben eveneens de ESES-regeling over crisiscommunicatie verfijnd, omdat een IT-incident op het gemeenschappelijke ESES-platform wellicht gevolgen zal hebben voor de drie CSD's.

Ten slotte is de Bank ook *overseer* van de ICSD van de groep EB, die vereffenings- en bewaarnemingsdiensten verleent inzake internationale effecten, zoals obligaties, aandelen en fondseninstrumenten. EB werd in 2011 beoordeeld op grond van de normen van ESCB-CESR, het *Committee of European Securities Regulators*, dat de voorganger is van de ESMA. Specifieke aandacht werd besteed aan het beheer van liquiditeitsrisico's.

Na een analyse van de weerslag van een langdurige IT-storing die zowel de actieve gegevenscentra als de twee back-upcentra voor de (internationale) effectenbewaarinstanties van Euroclear Group aantast, heeft de Bank EB in 2011 gevraagd een diepgaandere analyse op te stellen voor de specifieke EB-diensten, met inbegrip van de interdependentie met andere marktpelers en marktinfrastructuren. Deze analyse moet een beter inzicht verschaffen in het vermogen van EB om kritieke functies uit te oefenen, zelfs in het zeer extreme scenario dat alle datacentra gedurende een periode van vijf dagen zouden uitvallen. Ze zal vooral aandacht besteden aan het vermogen van EB om voor de systeemkritische transacties prioriteiten te bepalen, in verband met de toegankelijkheid van de historische gegevens en de interacties met de tegenpartijen (deelnemers, centrale banken, depositarissen, correspondenten).

Naast die van Euroclear, heeft de Bank in 2011 de beoordeling afgerond van het NBB-SSS-systeem aan de hand

van de ESCB-CESR-aanbevelingen voor effectenvereffeningsstelsels. Een schema voor de uitvoering van de aanbevelingen⁽¹⁾ werd afgesproken met de operator.

3.4.2 Prudentieel toezicht op instellingen die financiëlemarktinfrastructuren beheren

Zoals eerder vermeld, oefent de Bank naast het *oversight* op de platformen van de betalings- en effectenvereffeningsinfrastructuren ook het prudentiële toezicht uit op instellingen die rechtstreeks aan die infrastructuur verbonden zijn, wanneer deze de status van krediet- of betalingsinstelling hebben. In België geldt dit vooral voor de Bank of New York Mellon (BNYM), de Euroclear-groep en de betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld.

In 2009 en 2010 heeft de BNYM-groep, die voornamelijk actief is in verrekening, vereffening en bewaarneming, een strategie ten uitvoer gelegd om via haar Belgische entiteit BNYM NV haar aanwezigheid in Europa uit te bouwen, via overnames en de oprichting van bijkantoren. De groep heeft in 2011 haar strategie voortgezet door in haar Duitse bijkantoor een in 2010 overgenomen Duitse vennootschap op te nemen en een nieuw bijkantoor te openen in Frankrijk. De Bank heeft op de integratie van de overgenomen entiteiten toegezien uit het oogpunt van de drie belangrijkste risico's die samenhangen met de clearing-, vereffening- en bewaarnemingsactiviteiten, namelijk het operationele risico, het liquiditeitsrisico en het kredietrisico. Daarnaast heeft de Bank, vooruitlopend op die eerste fase waarin de aanwezigheid van de groep in Europa wordt gereorganiseerd, periodiek overlegd met de reguleringsautoriteiten die bevoegd zijn voor het rechtsgebied waar de bijkantoren van BNYM NV zich bevinden, teneinde de oprichting voor te bereiden van een college van toezichthouders, zoals voorgeschreven in de CRD III. Dat college werd officieel opgericht in de laatste maanden van 2011.

Het prudentiële toezicht op de Euroclear-groep was gedurende 2011 vooral gericht op de opvolging van de rentabiliteit van de groep, tegen de achtergrond van de stopzetting van het strategische *Single Platform*-programma in 2010 en de verandering van de bestuursploeg. Voorts werd bijzondere aandacht besteed aan de adequate omzetting van de CRD III-principes inzake bezoldigingsbeleid, die beogen een duidelijk en sterk verband tot stand te brengen tussen de vergoedingen voor de bestuurders van een groep en het nastreven van

(1) De beoordeling en de aanbevelingen inzake *oversight* kunnen worden geraadpleegd op www.nbb.be/doc/ti/AssessmentNBBSSS_CPSI_IOSCO_May2011.pdf.

Kader 5 – Synergie voor het *oversight* en het prudentiële toezicht op Euroclear

Hoewel de Bank en de voormalige CBFA reeds verscheidene jaren samenwerkten met betrekking tot de Euroclear-groep, maakte het samenbrengen van het prudentiële toezicht en het *oversight* op Euroclear binnen de Bank in één entiteit het mogelijk, meer dan vroeger, synergieën te ontwikkelen op de volgende gebieden:

- de gegevensverzameling, om de prudentiële en *oversight*-informatie volledig te delen en eventuele overlappingen weg te werken.
- de harmonisatie en afstemming van toezichtactiviteiten, zodat
  - a) dubbel werk wordt vermeden en maximaal wordt gebruik gemaakt van de beschikbare expertise, bijvoorbeeld door bepaalde prudentiële controles ter plaatse toe te spitsen op *oversight*-aandachtspunten;
  - b) teams waarin het prudentiële toezicht en het *oversight* geïntegreerd zijn, bepaalde risicoanalyses uitvoeren om beide benaderingen te kunnen combineren vanuit een algemeen perspectief;
  - c) analyses en conclusies inzake *oversight* of toezicht wederzijds worden besproken en gecontroleerd, om te komen tot analyses en conclusies die beide aspecten omvatten.
- de contacten met de instelling: teneinde met één stem te spreken voor het *oversight* en het prudentiële toezicht op grote risicoklassen, zoals liquiditeitsrisico, operationeel risico, *governance* en kredietrisico. Voor elk formele vereiste of aanbeveling aan Euroclear zal systematisch worden verwezen naar het desbetreffende statuut, namelijk prudentieel toezicht of *oversight*.
- de overgang naar een gemeenschappelijk jaarplan met een *oversight*-gedeelte en een prudentieel gedeelte, waarbij de risicoanalyse vanuit een microprudentiële invalshoek wordt getoetst aan de uit het oogpunt van het systeemrisico verrichte analyse.

de langetermijnbelangen van deze laatste. Een samenwerkingsovereenkomst die de Belgische (de Bank en de FSMA) en Franse autoriteiten (Autorité des marchés financiers en de Banque de France) op 1 juli 2011 hebben gesloten over het toezicht op de vereffeningstransacties die door Euroclear Belgium aan Euroclear France werden uitbesteed, stelde de Belgische autoriteiten bovendien in staat te blijven toezien op de naleving door Euroclear Belgium van zijn verplichtingen ten aanzien van het Belgisch recht.

Ten slotte kwam het prudentiële toezicht op de betalingsinstellingen in 2011 op kruissnelheid, aangezien de Europese Richtlijn van 13 november 2007 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, 30 april 2011 heeft vastgesteld als uiterste datum voor de regularisatie van de

situatie van de betalingsdienstaanbieders die reeds actief waren op 25 december 2007. Een reeks ondernemingen die voldoen aan deze voorwaarden hebben dan ook na analyse van hun vergunningsdossier een erkenning gekregen als betalingsinstelling.

Daarnaast hebben diverse ondernemingen die activiteiten op het gebied van betalingsdiensten wensten te starten hun project aan de Bank voorgesteld om na te gaan of de bedoelde diensten effectief onder het toepassingsgebied van de richtlijn vielen. Verschillende van die vennootschappen hebben na deze voorafgaande analyse een formeel erkenningsdossier ingediend. Sommige ervan werden als betalingsinstelling erkend en gingen in de loop van 2011 met hun activiteiten van start.

TABEL 1 CARTOGRAFIE VAN DE INSTELLINGEN ONDERWORPEN AAN HET TOEZICHT VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË ⁽¹⁾
(eindeperiodegegevens)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Financiële holdings										
<i>Totaal</i>	10	8	8	9	7	7	7	6	6	6
Kredietinstellingen										
Kredietinstellingen naar Belgisch recht	65	61	59	54	51	52	51	48	48	48
Instellingen voor elektronisch geld	-	-	-	-	-	-	2	2	2	2
Bijkantoren van kredietinstellingen naar buitenlands recht uit landen niet-EER	10	10	9	9	8	9	9	9	9	9
Bijkantoren van kredietinstellingen naar buitenlands recht uit landen EER	36	38	36	41	46	49	47	47	50	52
<i>Totaal kredietinstellingen</i>	111	109	104	104	105	110	107	104	107	109
Ingeschreven betalingsinstellingen naar Belgisch recht										
<i>Totaal</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9
Vereffeningsinstellingen naar Belgisch recht en de met de vereffeninginstellingen gelijkgestelde instellingen										
<i>Totaal</i>	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2
Verzekeringsondernemingen										
Verzekeringsondernemingen naar Belgisch recht	123	118	118	110	107	106	100	97	97	96
In België gevestigde bijkantoren van verzekeringsondernemingen die onder een andere lidstaat van de EER ressorteren	73	66	60	58	54	50	51	51	50	53
In België gevestigde bijkantoren van verzekeringsondernemingen die ressorteren onder een staat die geen lid is van de EER	6	5	3	3	0	0	0	0	0	0
Naargelang specialisatie										
Verzekeringsonderneming Leven	30	31	31	30	29	29	30	29	28	26
Verzekeringsonderneming Niet-leven	140	127	122	116	109	104	99	95	93	96
Gemengde verzekeringsonderneming	32	31	28	25	23	23	22	23	24	25
Herverzekeringsonderneming	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2
<i>Totaal verzekeringsondernemingen</i>	202	189	181	171	161	156	151	148	147	149
Vrije dienstverlening										
Kredietinstellingen	411	433	471	489	506	522	564	571	587	641
Verzekeringsondernemingen	629	670	681	740	762	791	878	873	893	976
<i>Totaal vrije dienstverlening</i>	1 040	1 103	1 152	1 229	1 268	1 313	1 442	1 444	1 480	1 617
Beursvennootschappen met vergunning in België ⁽²⁾										
<i>Totaal</i>	40	37	36	31	27	26	23	23	23	22

Bron: NBB.

(1) De nominatieve lijst van de instellingen onderworpen aan het toezicht van de Bank is te raadplegen op haar website: www.nbb.be.

(2) In het kader van de taakverdeling overeengekomen met de FSMA, ziet de Bank bovendien toe op zestien bijkantoren van beleggingsondernemingen naar buitenlands recht uit landen van de EER.

TABEL 2 STRUCTUUR VAN DE BALANS VAN DE KREDIETINSTELLINGEN NAAR BELGISCH RECHT PER PRODUCT⁽¹⁾

(eindeperiodegegevens, op geconsolideerde basis, in € miljard)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	September 2011
Activa										
Leningen en voorschotten aan kredietinstellingen	214,8	206,8	212,6	277,3	285,7	320,8	213,2	156,1	195,8	211,3
Leningen en voorschotten aan andere dan kredietinstellingen	421,3	428,8	482,9	591,8	591,0	666,2	555,6	536,5	506,6	509,9
<i>p.m. Hypotheekaire leningen</i>	93,6	117,4	132,0	154,7	189,7	208,3	132,2	158,3	178,5	185,0
Schuldinstrumenten	278,0	283,0	291,0	320,0	319,3	296,2	298,8	264,7	231,9	214,8
Eigenvermogensinstrumenten	13,0	18,0	31,0	48,0	64,4	52,8	15,9	8,8	5,8	4,8
Derivaten	-	-	-	-	51,8	120,5	223,1	135,1	133,2	168,7
Andere activa	97,5	96,4	125,7	132,2	109,7	122,0	115,6	89,3	77,7	75,4
Totaal activa	1 024,6	1 033,0	1 143,2	1 369,3	1 422,0	1 578,4	1 422,1	1 190,5	1 151,1	1 184,7
Passiva										
Schulden bij kredietinstellingen	254,9	257,3	281,6	412,6	415,3	431,7	276,2	167,6	177,2	151,8
Deposito's ⁽²⁾	406,6	416,7	456,1	502,7	556,4	582,4	557,4	541,8	511,4	543,7
<i>p.m. Gereguleerde spaardeposito's</i> ⁽²⁾	110,5	129,0	146,9	153,8	142,7	131,1	129,2	163,5	186,4	193,7
Obligaties en andere schuldbewijzen	128,8	115,2	113,9	119,5	159,3	179,1	124,4	150,0	125,3	111,0
Derivaten	-	-	-	-	72,1	122,3	232,7	147,8	148,5	184,9
Achtergestelde verplichtingen	25,8	23,9	23,7	24,3	25,7	36,0	37,0	30,2	29,4	27,0
Andere passiva	187,7	232,9	273,2	273,2	145,9	159,6	145,3	99,4	102,1	110,6
Eigen vermogen en minderheidsbelangen	30,5	32,2	35,0	37,0	47,3	67,3	49,1	53,7	57,2	55,8
Totaal passiva	1 024,6	1 033,0	1 143,2	1 369,3	1 422,0	1 578,4	1 422,1	1 190,5	1 151,1	1 184,7

Bron: NBB.

(1) Gegevens opgesteld volgens de Belgische boekhoudnormen tot 2005 (Belgian GAAP) en volgens de IAS/IFRS-normen vanaf 2006.

(2) Deposito's gewaardeerd tegen kostprijs.

TABEL 3 BASISCOMPONENTEN VAN DE RESULTATENREKENING VAN DE KREDIETINSTELLINGEN NAAR BELGISCH RECHT⁽¹⁾

(gegevens op geconsolideerde basis, in € miljard)

	Eerste negen maanden										
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Nettorenteresultaat	12,7	12,2	12,8	12,7	12,8	13,3	14,5	14,9	13,8	10,1	10,5
Niet-renteresultaat	11,9	10,7	11,4	12,8	13,9	13,0	4,8	3,9	6,4	4,9	4,4
Netto-inkomsten uit commissies	7,2	6,5	7,2	7,9	6,7	7,4	6,8	5,7	5,2	3,9	4,1
(Niet-)gerealiseerde winsten en verliezen op financiële instrumenten	2,2	1,8	2,0	2,2	3,6	3,8	-3,8	-2,7	0,0	0,0	-0,5
Overige niet-renteopbrengsten	2,5	2,4	2,2	2,7	3,6	1,9	1,9	1,0	1,3	0,9	0,8
Bankprovenu	24,6	22,8	24,2	25,5	26,6	26,3	19,3	18,8	20,2	15,0	14,8
Bedrijfskosten	-18,4	-16,9	-17,4	-18,5	-14,8	-16,1	-16,6	-14,6	-13,3	-9,9	-10,2
Personeelsuitgaven	-8,1	-7,7	-7,8	-7,9	-9,0	-9,2	-9,2	-7,9	-7,4	-5,6	-5,6
Waardeverminderingen en voorzieningen	-2,2	-1,5	-0,5	0,4	-0,4	-3,2	-13,3	-7,4	-1,8	-1,2	-3,1
Belastinglasten (-inkomsten) en andere inkomsten	-0,9	-0,5	-1,1	-0,8	-1,7	-0,4	-10,6	1,9	0,5	0,5	-1,3
Nettowinst of -verlies	3,2	4,0	5,2	6,6	9,7	6,7	-21,2	-1,2	5,6	4,4	0,3

Bron: NBB.

(1) Gegevens opgesteld volgens de Belgische boekhoudnormen tot 2005 (Belgian GAAP) en volgens de IAS/IFRS-normen vanaf 2006.

TABEL 4 KERNCIJFERS VAN DE KREDIETINSTELLINGEN NAAR BELGISCH RECHT⁽¹⁾
(eindeperiodegegevens, op geconsolideerde basis, in € miljard, tenzij anders vermeld)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	September 2011
Grote bankgroepen										
Balanstotaal	907,5	913,2	1 010,7	1 229,2	1 348,0	1 488,8	1 326,8	1 092,0	1 003,2	1 005,2
Clïëntentegoeden	465,4	453,9	482,1	532,0	667,4	700,9	612,8	622,5	559,8	561,0
Vorderingen op cliënten	381,2	384,9	433,2	535,1	553,8	619,0	505,0	481,7	450,7	444,7
Risk asset ratio (in %)	12,8	12,4	12,6	11,1	11,2	10,8	16,2	17,0	19,2	19,0
Resultaten van het boekjaar	2,9	3,6	4,6	5,7	9,2	6,2	-20,9	-1,5	5,0	-0,2
Rendement op gemiddelde activa (in %)	0,4	0,4	0,5	0,5	0,7	0,4	-1,4	-0,1	0,5	0,0
Rendement van het gemiddelde eigen vermogen (in %)	12,6	14,2	17,3	19,9	23,1	13,7	-40,8	-3,8	11,1	-0,6
Kosten- en inkomstenverhouding (in %)	73,2	72,8	70,6	72,3	55,5	60,6	86,3	77,7	65,5	68,4
Totaal kredietinstellingen naar Belgisch recht										
Balanstotaal	1 024,6	1 033,0	1 143,2	1 369,3	1 422,0	1 578,4	1 422,1	1 190,5	1 151,1	1 184,7
Clïëntentegoeden	535,3	531,9	570,1	622,1	715,7	761,6	681,8	691,9	636,7	654,6
Vorderingen op cliënten	421,3	428,8	482,9	591,3	591,0	666,2	555,6	536,5	506,6	509,8
Risk asset ratio (in %)	13,1	12,8	13,0	11,5	11,9	11,2	16,2	17,3	19,3	19,1
Resultaten van het boekjaar	3,2	4,0	5,2	6,6	9,7	6,7	-20,6	-1,2	5,6	0,3
Rendement op gemiddelde activa (in %)	0,4	0,4	0,5	0,5	0,7	0,4	-1,3	-0,1	0,5	0,0
Rendement van het gemiddelde eigen vermogen (in %)	11,8	13,6	15,8	18,5	22,4	13,2	-36,5	-2,6	10,5	0,7
Kosten- en inkomstenverhouding (in %)	74,7	73,9	72,0	72,6	55,7	61,1	86,1	77,7	65,9	68,7

Bron: NBB.

(1) Gegevens opgesteld volgens de Belgische boekhoudnormen tot 2005 (Belgian GAAP) en volgens de IAS/IFRS-normen vanaf 2006.

TABEL 5 BELANGRIJKSTE COMPONENTEN VAN DE BALANS VAN DE VERZEKERINGSONDERNEMINGEN

(eindeperiodegegevens, op vermoedenswaardige basis, in € miljard)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	September 2011 ⁽²⁾
Activa										
Beleggingen	110,3	125,2	143,3	166,5	183,7	201,7	202,7	214,9	229,5	229,8
Totaal van de activiteiten met uitzondering van tak 23	94,6	107,9	124,4	141,7	158,3	177,2	184,6	195,8	209,9	211,5
Aandelen ⁽¹⁾	15,8	13,8	15,1	17,9	18,8	19,8	13,4	11,4	11,9	10,0
Obligaties	58,9	72,2	88,2	101,2	115,2	130,0	136,6	151,5	165,9	168,3
Vastgoed	2,4	2,4	2,6	2,6	2,5	2,6	3,1	3,1	3,0	3,1
Beleggingen in verbonden ondernemingen	7,4	8,0	8,2	9,2	11,0	14,2	15,7	16,9	16,8	15,5
Hypothecaire leningen en andere	10,1	11,5	10,3	10,8	10,7	10,6	15,9	13	12,3	14,6
Tak 23	15,8	17,3	18,9	24,8	25,5	24,6	18,1	19,1	19,5	18,3
Aandelen ⁽¹⁾	13,1	13,4	13,7	19,5	21,2	19,5	13,6	14,9	15,2	n.
Obligaties	2,1	2,6	3,2	4,1	3,8	4,6	4,2	3,9	4,1	n.
Andere	0,6	1,3	2,0	1,3	0,4	0,5	0,3	0,3	0,2	n.
Deel van de herverkeeraars in de technische voorzieningen	6,0	6,2	6,6	5,2	4,9	4,8	7,0	6,6	6,8	7,0
Vorderingen en andere activa	9,8	11,0	13,8	13,3	13,2	13,8	14,1	12,9	12,0	13,1
Totaal activa	126,1	142,4	163,7	185	201,9	220,4	223,8	234,4	248,5	250,1
Passiva										
Eigen vermogen	7,9	8,8	9,4	10,2	10,7	11,9	14,2	14,5	14,6	14,3
Technische voorzieningen	106,9	120,8	137,8	156,5	169,9	185,5	188,0	198,5	210,9	214,5
Levensverzekering (met uitzondering van tak 23)	63,8	76,2	88,9	103,7	115,2	130,6	139,4	149,2	160,4	165,4
Tak 23	16,0	17,5	19,2	25,0	25,7	24,7	18,2	19,2	19,6	18,4
Niet-levensverzekering	22,4	23,1	24,2	22,7	23,3	24,0	24,8	24,2	24,9	25,1
Andere voorzieningen	4,6	5,0	5,5	5,1	5,7	6,2	5,5	5,9	6,0	5,6
Deposito's ontvangen van herverkeeraars	2,3	2,4	2,5	2,7	2,6	2,7	4,8	4,7	4,9	5,1
Schulden	6,9	8,2	11,8	13,5	16,5	17,6	14,5	14,3	15,4	14,3
Andere passiva	2,1	2,2	2,2	2,0	2,2	2,6	2,3	2,5	2,7	1,8
Totaal passiva	126,1	142,4	163,7	185	201,9	220,4	223,8	234,4	248,5	250,1

Bron: NBB.

(1) Inclusief aandelen in instellingen voor collectieve beleggingen.

(2) Op basis van gegevens uit de kwartaalrapportering.

TABEL 6 RESULTATENREKENING VAN DE VERZEKERINGSOndernemingen

(gegevens op vennootschappelijke basis, in € miljard, tenzij anders vermeld)

	Eerste negen maanden ⁽¹⁾											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Technische rekening levensverzekeringen												
Netto verdiende premies	12,8	13,1	14,4	17,7	20,0	25,2	20,4	21,9	19,5	18,6	18,9	13,4
Individueel tak 21, 22 and 26	3,3	4,7	7,4	11,7	13,1	14,9	12,6	14,5	13,1	12,2	12,5	n.
Groep tak 21 and 22	2,8	3,0	3,2	3,5	3,9	3,9	3,8	4,2	4,4	4,6	4,6	n.
Tak 23	6,8	5,6	3,8	2,4	2,9	6,4	4,1	3,2	1,9	1,7	2,0	n.
Betaalde schadebedragen (-)	4,8	5,4	6,9	7,9	8,5	10,2	13,0	13,0	15,3	13,5	12,7	11,0
Wijziging van de technische voorzieningen (-)	9,1	7,8	6,4	12,9	15,2	20,5	12,4	13,3	2,9	11,5	11,8	3,7
Premies na verzekeringskosten	-1,1	-0,1	1,2	-3,1	-3,7	-5,4	-5,0	-4,4	1,3	-6,5	-5,5	-1,2
Netto operationele kosten (-)	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,2
Resultaat van de verzekeringsactiviteiten	-2,2	-1,2	0,0	-4,3	-4,9	-6,8	-6,4	-6,0	-0,3	-8,0	-7,1	-2,4
Netto-inkomen uit beleggingen	3,2	2,0	-0,3	4,8	5,7	8,0	7,4	6,9	-3,4	8,8	7,8	2,4
Technisch resultaat levensverzekeringen	1,0	0,8	-0,2	0,5	0,8	1,2	1,0	1,0	-3,7	0,7	0,8	0,0
Technische rekening niet-levensverzekeringen												
Netto verdiende premies	7,3	7,8	8,5	9,1	9,6	8,9	9,3	9,3	9,7	9,2	9,5	7,4
Betaalde schadebedragen (-)	5,3	5,8	5,9	5,7	5,7	5,6	5,9	6,3	6,5	6,6	6,8	5,1
Wijziging van de technische voorzieningen (-)	0,6	0,9	0,9	0,8	1,0	1,1	0,8	0,5	0,4	0,4	0,4	0,2
Premies na verzekeringskosten	1,4	1,2	1,7	2,6	2,9	2,3	2,6	2,5	2,8	2,2	2,3	2,0
Netto operationele kosten (-)	2,3	2,5	2,7	2,8	2,9	2,7	2,8	2,7	2,8	2,6	2,7	2,2
Resultaat van de verzekeringsactiviteiten	-0,9	-1,4	-1,0	-0,2	0,0	-0,4	-0,2	-0,2	0,0	-0,4	-0,4	-0,1
Netto-inkomen uit beleggingen	1,5	1,4	0,7	1,0	1,2	1,5	1,3	1,5	0,2	1,0	1,1	0,7
Technisch resultaat niet-levensverzekeringen	0,6	0,0	-0,3	0,8	1,2	1,1	1,2	1,3	0,2	0,7	0,7	0,6
Niet-technische rekening												
Totaal technisch resultaat leven en niet-leven	1,6	0,8	-0,5	1,3	2,0	2,3	2,2	2,2	-3,5	1,4	1,5	0,6
Overig netto-inkomen uit beleggingen	0,5	0,6	0,1	-0,2	0,3	0,7	0,5	1,7	0,3	-0,7	0,2	-0,3
Overige resultaten	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,6	-0,6	-0,5	-0,1	-0,7	0,2	-0,3	-0,3
Nettoresultaat van het boekjaar	1,7	1,0	-0,8	0,6	1,7	2,4	2,2	3,8	-3,9	0,9	1,4	0,0
<i>p.m. Rendement van het eigen vermogen (in %)</i>	21,5	12,1	-10,4	7,3	18,0	23,3	20,8	31,7	-27,3	6,3	9,9	0,2
<i>p.m. Gecombineerde ratio niet-leven (in %)</i>	112,5	117,5	111,6	102,1	99,6	104,3	101,7	102,1	100,2	103,8	104,5	101,6

Bron: NBB.

(1) Op basis van gegevens uit de kwartaalrapportering.

TABEL 7 NIVEAU EN SAMENSTELLING VAN DE BESCHIKBARE SOLVABILITEITSMARGE VAN DE VERZEKERINGSONDERNEMINGEN
(eindeperiodegegevens, op vermooitschappelijke basis, in € miljard, tenzij anders vermeld)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	September 2011 ⁽²⁾
Activiteit leven												
Expliciete solvabiliteitsmarge	4,1	4,3	4,1	4,5	5,9	6,9	7,8	8,5	11,0	12,3	12,3	10,4
<i>In % van de vereiste marge</i>	158	154	131	128	143	144	146	144	177	185	172	141
Impliciete solvabiliteitsmarge	2,4	2,9	3,3	3,1	3,3	4,2	4,3	2,4	1,1	1,5	1,4	1,9
Deel van de toekomstige winsten ⁽¹⁾	1,7	2,0	1,9	1,8	0,8	0,7	0,7	0,5	0,4	0,3	0,2	0,8
Niet-gerealiseerde meerwaarden	0,7	0,9	1,4	1,3	2,6	3,5	3,7	2,0	0,8	1,2	1,2	1,2
<i>In % van de vereiste marge</i>	93	104	106	87	81	88	81	41	18	23	20	26
Totale solvabiliteitsmarge	6,5	7,2	7,3	7,6	9,2	11,1	12,1	11,0	12,2	13,8	13,8	12,4
<i>In % van de vereiste marge</i>	251	258	237	215	223	232	227	185	195	208	192	168
Activiteit niet-leven												
Expliciete solvabiliteitsmarge	3,9	4,2	4,2	4,9	4,8	4,8	5,0	5,7	5,8	5,1	5,0	5,5
<i>In % van de vereiste marge</i>	256	273	251	285	270	280	275	302	301	284	274	288
Impliciete solvabiliteitsmarge	0,5	0,5	0,6	0,5	0,8	0,9	1,0	0,7	0,3	0,5	0,5	0,4
Niet-gerealiseerde meerwaarden	0,5	0,5	0,6	0,5	0,8	0,9	1,0	0,7	0,3	0,5	0,5	0,4
<i>In % van de vereiste marge</i>	33	35	35	31	43	54	54	37	14	27	25	20
Totale solvabiliteitsmarge	4,4	4,8	4,8	5,5	5,6	5,8	6,0	6,4	6,1	5,5	5,5	5,8
<i>In % van de vereiste marge</i>	289	308	286	316	313	334	329	340	315	312	299	308
Alle activiteiten samen												
Expliciete solvabiliteitsmarge	8,0	8,6	8,2	9,5	10,7	11,7	12,8	14,2	16,8	17,4	17,4	15,9
<i>In % van de vereiste marge</i>	194	197	173	179	181	180	179	183	206	206	193	171
Impliciete solvabiliteitsmarge	2,9	3,5	3,9	3,6	4,1	5,1	5,3	3,1	1,4	2,0	1,9	2,3
Deel van de toekomstige winsten ⁽¹⁾	1,7	2,0	1,9	1,9	0,8	0,7	0,7	0,5	0,4	0,3	0,2	0,8
Niet-gerealiseerde meerwaarden	1,2	1,5	2,0	1,8	3,3	4,4	4,6	2,7	1,0	1,7	1,2	1,5
<i>In % van de vereiste marge</i>	71	79	81	69	70	79	74	40	17	24	21	25
Totale solvabiliteitsmarge	10,8	12,0	12,1	13,1	14,8	16,9	18,0	17,3	18,2	19,4	19,2	18,2
<i>In % van de vereiste marge</i>	265	276	254	248	251	259	253	223	223	230	214	196

Bron: NBB.
(1) In levensverzekeringen.
(2) Op basis van gegevens uit de kwartaalrapportering.